

117986

ŠT.

1

mladi*ka*

1970
januar

MLADIKA

IZHAJA VSAK MESEC
RAZEN JULIJA - AVGUSTA

1970 leto XIV. šte. 1

VSEBINA:

Naša tiskana beseda	1
L'udo Zúbek: Pomlad Adele Ostroluške	2
Kratek zapis o avtorju letošnje povesti v nadaljevanjih	4
Jože Udovič: Slovenski narodni praznik	5
M. M.: Pomlad v Štoblanku	6
S. Kocjančič: Pismo izpod Mežaklje	6
Marička Suštersi: Pesmi Danilo Sedmak: Drobna, a dragocena vprašanja	8
Josip Kravos: Pri svojih ljudeh	9
Slavko: Ko stopam v novo leto	11
M. B.: Blazna pesem, Srečku Kosovelu	11
Daneu: Ah, ta naša mladina	11
Kondor: Prešernov dan	12
Anica Gartner: Petrček	12
Maks Šah: Apokaliptični trenutki v Bialfri	13
Slavko: Bridko spoznanje	14
Martin Jevnikar: Sodobna slovenska zamejska literatura	15
Knjige in revije	17
E. V.: Živahno delovanje goriškega SKAD-a	18
Kulturni koledarček	20

Uredil
JOŽE PETERLIN

Revijo izdaja uredniški odbor: Stanko Janežič, Marij Maver, Albert Miklavac, Franc Mljac, Sergij Pahor, Jože Peterlin, Zora Tavčar, Maks Šah, Drago Stoka, Emil Valentinčič in Marilka Korsič.

Odgovorni urednik:
MARIJ MAVERZunanja oprema
PAVEL MEDVESCEK

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3, tel. 768189 - Pod uredništvo v Gorici: SKAD

Čekovni račun li/7019

Registrirano na sodišču
v Trstu št. 193

Tiska tiskarna »Graphis«, Trst, ul. Sv. Frančiška 20, tel. 29477

NAŠ SKUPNI SLOVENSKI DUHOVNI PROSTOR

Gospod urednik!

Mislil sem, da Vam bom voščil že za Božič in novo leto, Vam in sodelavcem, vendar mi ni bilo moč, ker sem sedaj zdoma in se težje zberem pri urejevanju. Tokrat pa sem v Kat. glasu prebral o obnem zboru SLG in takoj sem prijel za pero, da čestitam Vašemu požrtvovalnemu delu. Nisem z Vami v zamejstvu, vendar se čutim povezanega z vami po skupnem primorskem izročilu. In zato sem navdušen in ganjen, da nadaljujete izročilo Primorske, njene zavesti in ustvarjalnosti. Ta zavest je v izvirnosti slovenske misli in čuta. Negujte jo v pesmi in besedi in požrtvovalnosti. Vsi tisti tukaj, ki vseslovensko mislimo in čutimo, občutimo vašo zvestobo slovenstvu kot dragocenost.

Mi bi lahko imeli tisto, kar vi imate in ne bi silili na tuje. Ne vprašam se, zakaj nimamo. Občutim pa jasno, da »človek ne živi samo od kruha«.

Nimam možnosti, da bi sodeloval z vami pri oblikovanju novih duhovnih in drugih vrednot. Poizkušam narediti, kolikor morem, tako da opozarjam okolico na vaše ustvarjanje: kulturno, slovstveno, umetniško. Da priporočim Mladiko takim, ki bi jo radi brali. Moj sošolec, jo ima zelo rad. Opozoril sem nanjo tudi...

Sprejmite iskren, prijateljski pozdrav!

(Podpis)

O ČASNIŠKI BESEDI

G. urednik!

Lepo, da ste v Mladiki objavili nekaj misli ob moji »Slovenski in jugoslovanski časniški besedi«. Le glede pripombe ob »Domu« bi Vam rad pojasnil, da je že iz prvih uvodnih misli razvidno, da se ukvarjam le s periodičnim tiskom. Meni »Dom« ni neznan. Imam izrezek iz Primorskega dnevnika v svojem arhivu, kjer je bil natis-

njen oris »Doma« po A. Rejcu. Dobro se spominjam, da sem tedaj nekaj dni razmišljal o tem, ali bi skočil Domu čez oje svojih pogledov na problem periodičnih tiskov. Pomislil sem na vrsto podobnih primerov v jugoslovanski periodični oziroma neperiodični publicistiki, pa ne vem, če bi se uredništvo Primorskega dnevnika strinjalo z neogibno znatno povečanim obsegom rokopisa.

Da skočim »in medias res«, na televizijskem ekranu sem slišal v 16. I. oddaji o Beneški Sloveniji izjavo štoblanskega župnika Lavrenčiča, ki potrjuje, da »Dom« v bistvu in po doktrini publicistične vede (periodičnost, aktualnost, verzalnost, publiciteta) ni periodični tisk, saj je omenjeni župnik dejal, da izhaja »Dom« pač, kadar imajo denar, ne pa vsak mesec. Torej ne gre za redno mesečno izhajanje, za redni mesečni časovni presledek, temveč neperiodični tisk oz. neperiodično publikacijo. S publikacijami te vrste pa se ne ukvarjam.

Prosim, da ne boste sprejeli teh mojih vrstic kot izraza zamere. Nikakor ne. Mene zanima vsak pojav, ki kaže razumevanje za periodično publicistiko. Pred leti sem v beograjski reviji »Novinarstvo« napisal izčrpno razpravo o »Teoriji o novinarni i časopisu«. Seveda je snov zelo obširna in bi potrebovala knjižno obravnavo.

Brez zamere, prosim.

Lep pozdrav.

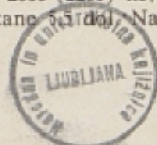
Dr. Fran Vatovec

Avtorjema obeh pisem (drugo zaradi dolžine objavljamo v precej skrajšani obliki) se zahvaljujemo za pojasnilo oziroma za vzpodbudne besede in voščila.

Odg. urednik

V februarju bo izšla v založbi Mladike pesniška zbirka našega sodelavca Alberta Miklavca z naslovom »PROŠNJA ZA JUTRI«. Naročite jo lahko že vnaprej.

Posamezna številka Mladike stane 200 lir, po pošti 220 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 2000 (2200) lir. Naročnina za ves letnik v Jugoslaviji 35 Ndin, v Ameriki stane 5000. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 4 funte.

PO 902/1970

NAŠA TISKANA BESEDA

Na Tržaškem in Goriškem je prvi mesec v letu posvečen misli na katoliški tisk. Ta misel ni hrupna in kričeča, morda je celo preveč tiha in intimna, kot bi se sramovala stopiti v vsak slovenski dom: boji se biti vsiljiva in nadležna.

Pa si vendar dovolimo opozoriti na prvi strani novega letnika na to, da ima naš tisk izredno važnost prav na tem prostoru. Da je potrebno, da najde pot v vsako slovensko hišo. Slovenski tisk v domu, je znak, da družina še slovensko čuti in slovensko živi. V tistih domovih, kjer ni slovenske tiskane besede, ali jo previdno in plašljivo skrivajo pod prt, če je slučajno zašla v hišo, v tistih domovih slovenstvo umira ali pa bo v kratkem začelo umirati. Tiskana slovenska beseda v družini je tedaj nekak barometer narodne zavesti, oziroma nezavednosti.

Nikomur ne moremo in ne smemo odrekati pravice, da propagira tisk, ki mu je pri srcu. Zato razumemo številne »praznike tiska« v naši deželi, le tega ne moremo razumeti, da na teh praznikih v veselem razpoloženju slovenski prireditelji nazdravljajo neslovenskemu tisku. Želeli bi, da bi vsi, tako mi, kot ostali naši rojaki utirali pot samo ogroženi slovenski tiskani besedi.

Nam je seveda v mislih ta mesec katoliški tisk.

Naša revija bi želela prinašati v slovenske domove tudi lepo misel o lepi družini. Radi bi s svojo besedo utrjevali moralno zdravje krvnih bratov in sester in njihovo prijetno skupnost. Radi bi bili glasniki, skromni glasniki, v kolikor pač moremo, krščanskega bratstva in ljubezni. Vse to v trdnem prepričanju, da so moralno zdrave družine edino poroštvo naše rasti in obstanka. Zato prosimo vse, ki hočejo to razumeti, da nekaj store za naš katoliški tisk.

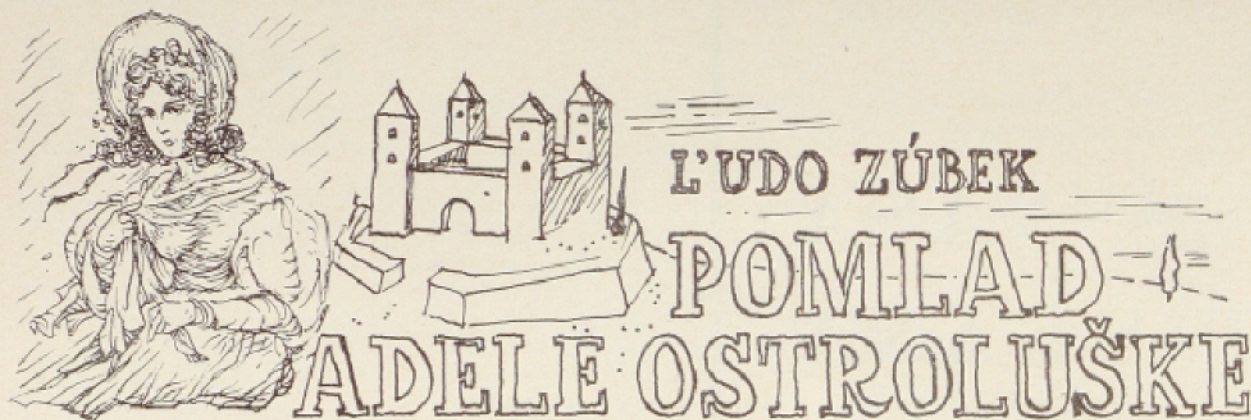
Vemo, da so lahko drugačne revije cenejše in barvno pestrejše, ker pač izhajajo v veliki nakladi, s številnimi plačanimi oglasi. Majhno število izvodov revije podraži. Zato pa prosimo, da naš tednik, naše knjige, naš mladinski tisk, našo revijo ... podpro vsi, ki razumejo njihovo važnost.

Obstoj naših revij in časopisov je znak našega življenja. Njihovo umiranje in admiranje je dokaz narodovega usihanja.

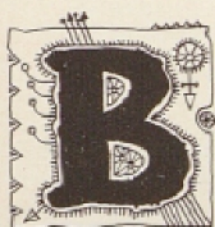
Prosimo vse, ki čutijo kot mi, da bi ta naš »Mesec tiska« sprejeli brez kritik, brez samih kritik namreč, in bi pomagali, da bi bile vse naše revije in časopisi v novem letu boljši. Saj je to zadeva nas vseh. Poskušajmo videti tudi pozitivne strani in ne samo slabih in pomagajmo, da bi bilo vedno več dobrih.

Srečni smo tedaj, da nam je Bog dal, kljub naši majhnosti, veliko in odgovorno nalogo, širiti našo besedo, čim lepšo in čim plemenitejšo in posredovati v njej dobro in toplo misel.

UREDNIK

Prevedel MARIJAN BRECELJ

ila sem zunaj na polju. Po zoranih njivah je vlek el mrzel novembrski veter. Nizki sivi oblaki so napovedovali skorajšen sneg. Kmalu bo zapadel in pregrnil vse z belo odejo; izravnal bo brazde, prekril grmovje, zabrisal meje med oranjami, lokami in prelogo.

Ob tej predstavi se je v meni porodila misel na smrt. Tudi ta izniči razlike med bogatimi in revnimi, mladimi in starimi, zdravimi in bolnimi. In končno vse potopi v večno temo.

Pogledala sem na zorano njivo in v trenutku se mi je zazdelo, kakor da se vidim v zrcalu in da so brazde gube na mojem čelu.

Otožno občutje me ni zapustilo tudi potem ne, ko sem se že vrnila domov. Vzela sem iz omare za perilo svojo praznično obleko, ki jo želim imeti v grobu. Rekla sem si: pogledam, ali se niso morda v njej zaredili molji.

Ko sem obleko spet polagala nazaj, sem opazila, da je na šatulji, v kateri imam spravljene vse mogoče spominke, vogal oškrbljen. Da bi ga lahko zalepila, sem vsebino šatulje stresla na mizo.

Potem pa sem se prepustila gledanju posameznih predmetov: pahljače s čudnimi pisanimi ptiči, ki sem jo imela na svojem prvem plesu, plesne obleke s plesa pri volilnem knezu, nekaj številčk Slovaškega narodnega časnika, obvestila o smrti, knjige pesmi, spominske knjige, kodra deklških las, nekaj vstopnic za gledališče, nekaj dagerotipij in z rožnatim trakom prevezanega svežnja pisem... — Stara šara! — bi rekel vsakdo, ki bi mu bilo to tuje. Toda zame to ni stara šara, zame so to zakladi. Pregledujem jih, po vrsti jemljem v roke in kot s praviljnim ključem odpiram z njimi vrata v preteklost. Vsak od teh predmetov mi oživi v spominu kako drago osebo, kliče v sedanost daven dogodek, razvema srce z zvenom mladostnih čustev in prebolelih žalosti, pozvanja v duši pozabljeno melodijo, ki je pred pol stoletja...

Škoda, da razumem govorico teh predmetov samo jaz! Govorijo o premnogem dobrem in ple-

menitem človeku, ki sem ga poznala, s katerim sem se srečavala...

Dobro bi bilo napisati k tem spominčkom neka-ko razlago.

Komaj sem na to pomislila, sem se takoj odločila, da to storim. V spominski knjigi je še veliko praznih listov, tja bom to zapisala. Saj je tam doslej le en sam zapis, takoj na začetku.

*Že je novih vekov čas začel,
že tromba radostno zveni;
če boš, moj rod, čas prav dojel,
boš znova živel slavne dni.*

L'ud. Štúr

Da, Štúr je bil prva »žrtev« moje spominske knjige. Sprva sem mislila, da bom v spominski knjigi ovekovečila imena vseh svojih znancev, ko pa sem že imela Štúrov zapis, se mi je takoj zdelo, da bi bilo tako ravnanje omalovaževanje njegove osebe. Tako je ostal tam le Štúr.

O njem in o Adelki Ostroluški govorijo vsi ti predmeti, zato se bom tudi jaz spominjala v glavnem dogodkov, ki se tičejo njiju dveh. Razumljivo, da tudi mene, zakaj bila sem Adelkina družabnica in tiha priča njune ljubezni.

Vam, moji vnučki, posvečam to spominsko knjigo. Prebirali jo boste šele po moji smrti, zato pa ji lahko zaupam tudi take stvari, ob katerih bi, menim, zardela, ko bi vam jih morala pripovedovati osebno.

Le nekaj vas prosim: ko boste brali te moje zapiske, sodite prizanesljivo. Morda boste mislili, da sem nekoliko sentimentalna, pa se nikar ne čudite; star človek se vedno razneži ob spominih na mladost. Poleg tega pa je bilo v moji mladosti veliko več čustva, kakor ga je danes — pa čeprav mu je včasih manjkala sedanja globina. No, kaj hočemo: bil je to tak čas in mi smo bili otroci tega časa.

Poskusite se tedaj vživeti v duhu za mano v ta štirideseta leta in slediti dogodkom, o katerih bom govorila, z mojimi očmi — z očmi devetnajstletne kantorjeve hčere Eve Jonašove. Leta 1898.

se, o čemer se pripravljam pripovedovati, je zakrivil slučaj. Ne, izraz »slučaj« ni na mestu. Praviloma se ta izraz uporablja v takem pomenu tedaj, ko govorimo o nečem neprijetnem, o nečem, kar je imelo žalostne ali tragične posledice. Slučaj, ki je sprožil dogodke,

ki jih vsebuje to pisanje, ni imel zame neprijetnih posledic. Nikoli, niti v mislih nisem izrekla želje: da se to ne bi bilo zgodilo! Zame je imel imenovani slučaj ugoden učinek: pomenil je preobrat v mojem življenju in mi prinesel toliko lepih — obenem pa, seveda, tudi žalostnih doživetij, da se mi zdi, kakor da sem šele od tega trenutka dalje začela živeti. Kar je bilo predtem, se mi sedaj kaže suhoparno, kot ledina poleg rodovitne, od dežja nasičene površine z valovečim zlatim žitom. Le od tega trenutka dalje se je moja duša odprla kakor cvetna čaša in lačno vpijala vase vse, kar lahko obogati človeško življenje.

Ko danes čutim, da se moji dnevi naglo nagibajo v večer, si ne morem kaj, da ne bi s hvaležnim srcem zašepetala: »Hvala ti, življenje, za vso svetlobo, s katero si ožarilo mojo mladost! Hvala ti tudi za žalost in bolečino, v katerih se je moja duša krepila, kalila kakor razbeljeno železo v vodi. In hvala ti še za umirjenost, ki se je razlila v mojo dušo, ko se je mladostno sanjarjenje razblinilo kakor megla v soncu, da namesto nejasnih tožb in neizpolnjenih ter neizpolnivih želja, ki burkajo mlado življenje, čutim sedaj grenko sladkost modrosti, ki je zlata prevleka vsake starosti. Za vse to ti vroča, pristrčna zahvala!«

Nočem se predati čustvenemu vznemirjenju, ki se poloti starega človeka ob spominih na mladost, in začenjam s trezno stvarnostjo kronista.

Nekega avgustovega nedeljskega popoldneva leta 1846 sem pomagala očetu v nedeljski šoli. Oče je bil navdušen naročnik in bralec Štúrovega Slovaškega narodnega časnika. Navduševal se je ob člankih tega časnika in ob govorih Jozefa Miloslava Hurbana in tako ustanovil spomladi gori omenjenega leta tudi v našem kraju nedeljsko šolo.

V nedeljski šoli so se učili odrasli. Naše ljudstvo je imelo takrat le malo priložnosti, da bi se izobrazilo. Šolanih učiteljev ni bilo veliko. V marsikaterem kraju je učil otroke kmet, ki je s peresom mnogo težje ravnal kakor z motiko ali sekiro. Toda da je le znal za silo napisati pismo ali prošnjo na urad — je že zadostovalo, da je postal vzgojitelj otrok. Mnogo se od njega niso naučili, vendar je za potrebe vsakega človeka to kar zadoščalo.

Žitnjanci so bili na boljšem, ker je njihove otroke učil šolan učitelj — moj oče. V Žitnjanih je bil že nad petnajst let in je večini mladih ljudi, mojih vrstnikov, vbijal abecedo s pisanjem in jih naučil tudi osnov računanja.

Starejši ljudje so večkrat zavzdihnili: »Škoda, da ni bilo v naši mladosti v Žitnjanih takega Jonasa!«

V starejših časih je le malokdo obvladal umetnost pisanja. Nedeljska šola je prinesla izboljšanje. Toda koliko dela je stalo očeta, da je za nedeljsko šolo pridobil tudi odrasle. Z mladino ni imel težav.

Ko je dal oče oznaniti, da bo imela nedeljska šola dva oddelka — enega za tiste, ki ne znajo ne pisati ne brati, in drugega za tiste, ki so v šolo že zahajali, pa si bodo sedaj vzgojo dopolnjevali — so se starejši ljudje zgražali. Kdo je kdaj slišal, da bi stara kost hodila v šolo, sedela z mladimi v isti klopi in jim bila v zasmeh... Oče pa jim je razpršil pomisleke. Tisti, ki ne znajo ne brati ne pisati, se bodo učili v posebnem razredu, ločeni od teh, ki že nekaj znajo. Tako se mu je polagoma posrečilo, da je pridobil tudi starejše. Največje zadoščenje je imel, ko se je v nedeljsko šolo prijavila tudi dvainsedemdesetletna starka Dudašova, znana žitnjanska šivilja.

Očetu sem se ponudila, da mu bom pri poučevanju pomagala. Kajti za enega človeka je bilo dela preveč. Oče mi je rad poveril »najnižji« razred, jaz pa sem se z vneto vrgla na delo. Pred prvo uro me je oče vprašal, če sem kaj razburjena, ker bom stopila pred tako stare učence, jaz pa nisem čutila nikakega strahu. Vendar sem se sama pri sebi veselila, da je oče tako odločil, ker bi mi pred mladimi trepetalo srce. Mlade je oče učil predvsem računanja, ob tem pa jim je razlagal tudi osnovne nauke o sili oziroma osnove fizike, zemljepisa in zgodovine. Zelo živo so se vsi zanimali za gospodarske predmete, ki so bili v zvezi z njihovim delom: kako je treba cepiti drevje, kako uničevati škodljivce žit in cvetja, kajin kje saditi, kako pridelovati sadje in podobne stvari. Pa to prehitavam: taka gospodarska predavanja je imel oče skupno za vse »učence«. Tudi sama sem ta predavanja poslušala.

Vrniti se moram k avgustovi nedelji. Vsi moji učenci so že znali abecedo. Brati so se naučili prej kakor pisati. Roka, ki ni bila vajena takega orodja, kakršno je pero, je bila zelo neposlušna in okorna, in resnično, črke niso bile bogve kaj zgledne. Važno pa je bilo, da so »šolarji« prebrodili najhujše začetne težave, ki so morale biti za večino neverjetno težke, in prešli na višjo stopnjo, ko začne razum iz črk sestavljati besede.

Vsi so že zadovoljivo napredovali, le tetka Dudašova ni mogla razumeti, kako je mogoče, da iz črke ge, o, es nastane beseda gos. Posamezno je poznala vse črke, toda za vse na svetu jih ni znala spojiti. Ni ji šlo v račun, da bi se črke brale zdaj skupaj zdaj ločeno. Črka h je bila zanjo vedno le ha in s pomožnim samoglasnikom jo je izgovarjala tudi tedaj, ko je morala iz črk sestaviti besedo. Bila sem zaradi tega že obupana, hudo mi je bilo zavoljo starke, poskušala sem, da ji ne vzamem poguma, istočasno pa me je jezilo, da ne more razumeti tako preproste in jasne stvari. Posvetovala sem se z očetom, ker sem mislila, da slabo razlagam, pa me je oče pomiril, da nisem pri tem prav nič kriva. Tudi on ima namreč med svojimi učenci od časa do časa take, ki ne zmorejo razumeti najbolj preprostih in enostavnih stvari. Razmišljajo na primer tako: dva in dva je štiri, dvakrat dva je tudi štiri, potemtakem bo tudi trikrat tri šest — kajti tri in tri je šest. »Tu, Evka, ne pomaga nič drugega kakor le potrpljenje in še enkrat potrpljenje,« mi je dejal.

Potrpežljivo sem torej starki pojasnjevala zagonetko o sestavljanju besed in v duhu obupno iskala kakšen primer, ki bi me pripeljal k cilju. Povedala sem že, da je bila tetka Dudašova pridna šivilja.

Nenadoma mi je padlo nekaj na um, kar je bilo v tesni zvezi z njenim poklicem.

»Poglejte, tetka, tole,« sem ji dejala in vzela v roke kratec njenega lepo izvezenega petelinčka in jo vprašala: »Kaj je to?«

Starka je začudena odgovorila: »No, vendar — petelinček!«

»Res, petelinček je. Le da bi mogli tudi reči, da so to barvaste niti. Ta je rdeča, ta rumena, ta spet bela in ta na repu je tudi zelena. Toda nas sedaj ne zanimajo niti, nas zanima vzorec, ki ste ga iz teh niti izvezli. Saj je to petelinček, kajne?«

Naglo sem stopila k tabli in s kredo napisala na tablo besedo petelinček. Nato sem nadaljevala z razlago.

»Mislite si, tetka, da namesto črk vidite pred seboj barvaste nitke, iz katerih imate izvezen neki vzorec. Črka p je rdeča nitka, e je bela nitka, t je rumena nitka in tako dalje. Zdaj pa dajmo vse to skupaj. Nikar ne izgovorite vsake črke posebej, temveč vse skupaj. Kaj nam je torej iz teh črk nastalo? Pe...«

Tetka Dudaševa me je pozorno poslušala, kakor bi se s pogledom prilepila na moje ustnice. Ko sem izgovorila začetek napisane besede, se je nenadoma zasvetilo v njeni glavi:

»Petelinček!« je zavpila vsa vesela.

Nisem bila sicer docela prepričana in zato sem napravila še en poskus. Napisala sem na tablo besedo orel. Na moje veliko začudenje je tetka pravilno prebrala besedo. Veselila se je kakor majhen otrok, jaz pa še bolj. Bil je to največji uspeh mojega poučevanja.

Toda veselila se nisem le jaz. Enako veseli so bili tega tudi vsi ostali »učenci«, kajti po tem uspehu smo mogli z učenjem nadaljevati.

Le da ni bilo tega dne nič več s poukom. Ni se še dobro poleglo prvo vznemirjenje, ko je bilo tu že novo. Oče je poslal Anko Marušakovo pome z naročilom, naj zaključim s poučevanjem, ker imamo goste.

Ugibala sem, kdo bi mogel priti k nam, mislila sem na gozdarjeve. Pa niso bili oni.

Na dvorišču se je oče pogovarjal s tremi tujci. Po tem, kako so bili oblečeni, je bilo že na prvi pogled videti, da so to ljudje gosposkega stanu. Gospod, gospa in mlada gospodična. Gospod in gospa sta bila že priletna, dekletce pa je bilo mojih let in bilo je podobno gospe, kakor izrezano. Na prvi pogled: mati in hči.

Prihodnjič naprej

KRATEK ZAPIS O AVTORJU LETOŠNJE POVESTI V NADALJEVANJIH

Ime slovaškega pisatelja L'uda Zúbka slovenskemu bralcu ni več novo. Leta 1969 sta izšli namreč v slovenskem prevodu dve njegovi deli. Skriti vir (izdala Goriška Mohorjeva družba) in Vitezi brez meča (Mladinska knjiga v Ljubljani). Zdaj pa začnemo v naši reviji objavljati v nadaljevanjih njegovo povest »Pomlad Adele Ostroluške«.

L'udo Zúbek (1907-1969) je izredno simpatična pisateljska osebnost v sodobnem slovaškem slovstvu. Skoraj vse njegovo delo je posvečeno umetniškemu upodabljanju in obujanju zgodovinskih likov Slovakov preteklih stoletij. Pisatelj je namreč hotel pokazati na slavno slovaško preteklost, iz katere naj bi sedanji rod rasel, se bogatil in oblikoval tudi v sodobnosti dela in osebe, ki bodo povezane s preteklostjo za sedanjo in prihodnost.

Tako so prišli izpod njegovega peresa krajši in daljši teksti, kakor: roman o slikarju slovaškega porekla Jánu Kupeckem, o zdravniku in zgodovinskega značaja, saj v njej nastopa naj-
Levoče, o Mateju Hrebendi, o pesniku Sladkoviču, o Boženi Nemcovi... Zbirka biografskih tekstov so tudi »Vitezi brez meča« (o pisateljih za mladino) ter dve »zgodovinski« deli: »Moja Bratislava« ter »Svetopolkovo kraljestvo«.

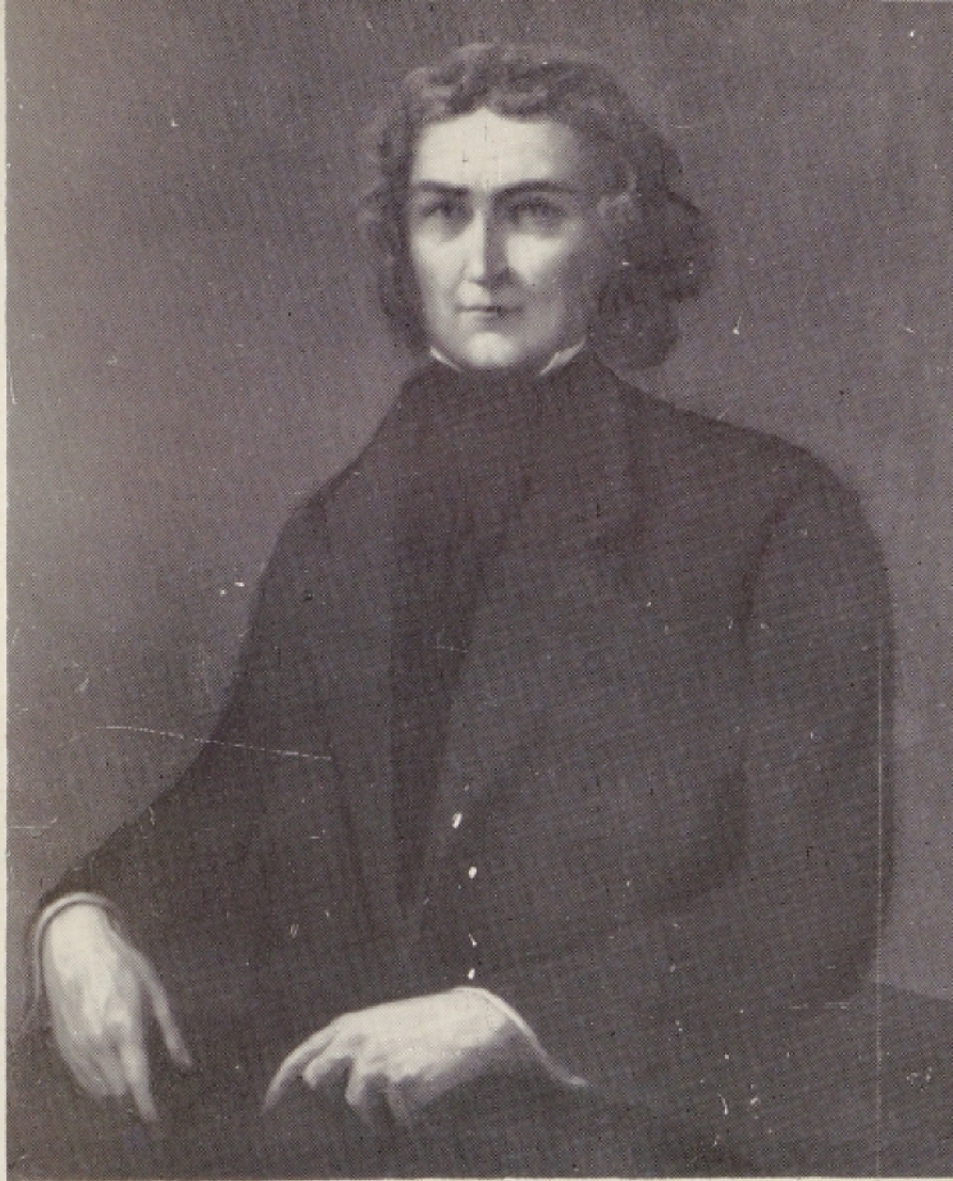
Tudi povest »Pomlad Adele Ostroluške« je zgodovinskega značaja, saj v njem nastopa najvidnejša postava slovaškega narodnega prebujenja sredi prejšnjega stoletja — L'udevít Stúr. Povest je pravzaprav krajša epizoda iz Stúrovega življenja: srečanje s plemiško hčerjo Adelo Ostro-

luško, ki pa je umrla, še preden se je njuna ljubezen razplela.

Knjiga je pisana v obliki spominov, ki jih pripoveduje Adelkina nekdanja družabnica Eva Jonašova. Tekst je za Slovence pravzaprav nekaj več kot le preprosta ljubezenska zgodba. Avtorju je namreč uspelo položiti vanj nekatere socialne, prvdsem pa nacionalne momente, ki jih je slovaški narod v preporodu sredi preteklega stoletja preživel. In če imamo, kakor večkrat ugotavljamo, Slovenci v svoji zgodovini veliko podobnosti in vzporednic s Slovaki, potem je prav ta povest taka, da nam bo te tudi deloma nakazala. Tako nam bo tudi to »slovaško« srečanje drago in ljubsko, kakor so nam bila vsa dosedanja. *Prevajavec*

SLOVENSKI NARODNI PRAZNIK

Kako zelo bi morali biti iznajdljivi, da bi Prešernov dan vedno na nov, izviren način proslavljali. Pogosto so na naših šolah v zadregi, ko je treba pripraviti prireditev za ta dan.

In vendar je za nas, posebno še v zamejstvu, to eden izmed tistih dni, ki so resnični naši narodni prazniki.

Prešeren je ostal zvest svoji govorici, svoji zemlji in svojemu narodu do konca in je zavrnil vse ponudbe asimilacije slovenščine z drugimi jeziki.

Naš pesnik je trpel in upal, vedno pa vztrajal.

Zato čuvamo knjigo njegovih poezij in zato jih jemljemo s seboj, kamorkoli gremo po svetu. In ko bomo osmega februarja praznovali njegov dan, ga bomo doživljali nehalno z enakimi čustvi vsi: naši rojaki v Sloveniji, v zamejstvu in zdomstvu. Bližali se mu bomo s spoštljivostjo vsi, ki nosimo slovenstvo v sebi, pa naj je naše politično prepričanje in svetovnonazorski pogled kakršenkoli.

Naša mladina na Tržaškem je že pred desetletjem poudarjala ta narodni praznik. Slovesneje se je oble-

kla in dala praznični značaj dnevu. V mladem Kulturnem klubu je pripravila sprejem kot ga ob najbolj slovesnih prilikah prirejajo narodni predstavniki.

Tudi letos bo gotovo tak sprejem. A da ne bi bilo to samo v mestu, vabi vodstvo naše Prosvete, naj pripravijo povsod naša župnijska društva in krožki na predvečer ali na Prešernov dan sprejeme, morda le s kratko mislijo na pesnika, potem pa naj večer izzveni v veselo bratsko razpoloženje. Naj bo to praznični večer.

Prešernov dan naj bo tedaj naš slovenski narodni praznik. Tako malo narodnih praznikov imamo, praznikov, ki nas bi družili, malo v množici tolikih drugih povelečevanih dni drugih narodov! Povelečajmo mi svojega!

Ob misli na Prešernovo Zdravljico slavimo pesnika pa tudi ob misli na veliko ljubezen do doma in materine govorice in do zvestobe slovenstvu, ki diha iz vse Prešernove poezije.

Ivan Udovič

POMLAD V ŠTOBLANKU

Matajur se je s svojim belim okroglim klobukom svetil v soncu kot slovenski Fudži-jama, ko smo se v zgodnjem popoldnevu z avtomobilom vzpenjali proti Kolovratu. Cesta je bila čista, zrak steklen, nebo pomladansko. Točno teden dni prej nas je po isti cesti podil dež, drselo nam je na ledu in megla nas je mrazila prav do kosti.

Danes pa se je Matajur kar smejal v svoji snežini. Tako se je smejal župnik Lavrenčič, ko nas je prejšnjo nedeljo sprejel na vratih ledeno mrzle cerkve, rekoč: »Kaj pa vi tukaj?«

Vsa drugačna je cerkev danes. Nekaj stotin Benečanov se je povzpelo do nje — do župne cerkve sv. Volfanga, da tu posluša koncert starih slovenskih božičnih pesmi. Morda je čudovito pomladansko vreme marsikoga prepričalo, da se užitku tega koncerta ni odpovedal, čeprav je moral prepešati ali prevoziti več kilometrov do vrha, v Štoblanku. In res smo se

tu srečali stari prijatelji in znanci: župnik Čencič, kaplan Markič, pesnik Birtič, dirigent Sivec... Sami znani obrazi! Z vseh vetrov nas je prignalo. Vedeli smo, da ne bo nihče manjkal, saj nas pesem, naša lepa pesem ob vsaki priliki prižene skupaj.

Poslušali smo naše stare božične pesmi v posebni zbranosti, prihajale so do nas kot odmev angelskih harmonij v komaj slutenih pianissimih in v bučnih zmagoslavnih akordih. Pesmi so nas tako prevzele, da smo po koncertu v cerkvi prav boječe in tiho zaploskali. Po vsej tisti lepoti smo čutili, da nam tudi »gospod Bog tega ni mogel zameriti«, kot se je v imenu nas vseh opravičil župnik Lavrenčič.

Ne, gospod Bog nam ni mogel zameriti, ker je bilo petje njemu v čast, v jeziku in v melodijah, ki jih je On sam navdihnil.

M. M.

PISMO IZPOD MEŽAKLJE

To pismo ni izmišljeno. Poslal mi ga je mlad inženir, ki je zaposlen pri enem izmed največjih in najodobnejše urejenih slovenskih podjetij. Pismo sem le nekoliko prikrojil za objavo. Naj mi moj dopisnik ne zameri.

Pismo je značilno za gledanje slovenske mladine na gospodarsko in življenjsko problematiko. Tisti stari »s trebuchom za kruhom« kljub reformi in drugim terapijam ni izgubil na zvenu. Iz pisma je tudi jasno, da je kritika mlade generacije konstruktivna. Nihče noče živeti na ramenih drugih, saj mlade najbolj prizadene prav nemoč prispevanja pri »gradnji boljše družbe«. Kaže pa tudi, da je ta mladina občutljiva in ne misli samo na samomore kot to včasih prikazuje tuji tisk.

Pismo je tudi zanimivo zato, ker so vprašanja, ki jih obravnava, značilna tudi za tržaško okolje in za našo deželo sploh.

S. Kocjančič

Dragi prijatelj,

do dolgo sem krpal to pismo. Ni lahko pisati o slovenski mladini šestdesetih (zdaj že sedemdesetih) let. Izreči hitro in površno sodbo je lahko, prodreti globlje v probleme pa ne. Pisal sem ti, ker naju družijo skupno stremljenje, ubrati drugačno pot, daljšo, težjo in nehvaležno.

Tokrat se poglobiva v socialne probleme, kajti na njihovi osnovi raste kriza družbene zavesti.

Kot veš, živim v industrijskem kraju. Ironija: od tu je velik odstotek (menda največji v Sloveniji) mladih ljudi zaposlenih v Nemčiji in Belgiji. Zakaj odhajajo? Splošni odgovor je: boljši zaslužek. Doma smo mladi pri plačah in socialnih ugodnostih zapostavljene

ni. Materialne ugodnosti pa so večkrat prenegljena sodba za gospodarsko izseljevanje. Jedro vprašanja tiči globlje in je značilno za sedanje razmere na Slovenskem. To je tragedija mladega hotenja, iskrene in neumorne zagnanosti, ker je ustvarjalna moč mladine motena, omejena, nemalokrat celo onemogočena. Ustalila in zasidrala se je plast stare miselnosti, okorelosti, okostenele stagnacije in nezanimanja za razvoj. Slovenci se spreminjajo v prosluto potrošniško družbo. (Ali je to prvi znak, da se priključujemo mednarodni delitvi dela? Hvala lepa!)

Prvi (in zunanji) občutek mladine je podcenjevanje vrednosti njenega družbenega deleža. Mladi pa imajo še neko drugo notranjo bolečino, za katero vedo, pa je ne morejo izraziti. To je upor mlade ustvarjalnosti, nemoč pri doprinosu za skupno dobro; nemoč tiste silne notranje energije, ki ji pravimo mladost: iskreno radodarna, garaška, nepokvarjena in neustavljiva. Istočasno pa tako ranljiva, kadar je njen zagon omejen ali zaustavljen.

In potem se čudiš, da ljudje odhajajo. Na tuje, stran, naprej, kamorkoli.

V časopisih beremo, kako smo ponosni na Slovence, ki v svetu vodijo ugledne znanstvene ustanove. Trpek ponos. Ti ljudje so dokončali fakulteto v Ljubljani.

V pogovoru s sovrstniki sem v tej zvezi naletel na resignacijo in apatijo.

Socialne razlike niso v socializmu tako nepomembne, kot se zdi na prvi pogled. Izseljenišтво črpa svoje sile na podeželju in (čudno, kaj?) v industrijskih območjih. Mestnih ljudi je bolj malo. Kmečki stan se je spremenil v ruševino. Mlad človek ne more biti več privezan na zemljo, na grunt.

*Kjer koli si, ves bodi,
dete v duši, potem boš vse
in nič te ne poruši*

(Goethe)

Kakor zlata luč iznad črnih peres
strmi tvoj obraz v dnu tišine,
med ostre stolpe
nocoj tuli mesto, rjuje spomine
loveče se v rekah nešteti senci,
ki krožijo v labirintu tesnobe.

Ljudje s požrešnimi prsti
hočejo ugasiti luč v mrzli resnobi.
Zakaj?!

Kaj bodo z drobnimi pticami sanj,
živahnimi igrami tvojih, mojih stopinj
med stezami mraka,
kam bodo s smehom na trepalnicah pene v kozarcu?
Kam?!

Grdi so in veliki -
a moj mali deček,
neugnani deček je sklonil glavo.
Na pesek v dlaneh padajo mrtvi cvetovi.
Mrz je zašel med drevesa.

Grdi, veliki ljudje!
Vrnite mi ukradeno zaupljivost odkritih pogledov,
prisrčnost,
svežino preprostosti -
strah je malega dečka.

PISMO IZ POD MEŽAKLJE

Socialni prepad med mladimi je vsak dan globlji. Na eni strani delavska in kmečka mladina, na drugi zlati dečki nove buržuazije. Na ljubljanski univerzi prideta ta dva svetova najbolj do izraza. Zadnja leta močno upada vpis študentov iz podeželja: ni denarja. Znanost postaja privilegij petičnih družin.

V Krškem deluje strokovna šola, kjer s pomočjo tujih kapitalistov pripravljajo mlade kvalificirane delavce za delo v tujini. Reporterju ljubljanskega radija so mladi obiskovavci dali naslednje izjave:

»Dolgo so nas z obljubami držali doma na kmetih,

Zdaj vem zakaj

Zdaj vem zakaj nenadoma se zdrznem,
ko na napetem loku spanca
struna zatrepeče,
stegne roka v kretnji se ljubeči
v prosojnem, krhkem svetu podzavesti -
pogrešam te.

Zdaj vem zakaj ko jutro se prebuja,
se drobna misel iz daljav prikrade
v nemirnem letu,
kroži plaha nad spomina mejo
in trudna išče, kje bi se spustila -
pogrešam te.

Zdaj vem zakaj pogosto sredi stavka
pretrga se beseda, zaželi si
v globine molka,
da prisluhnila bi tvoji govorici,
ki nosi mi poljub zvestobe -
ljubim te.

Ob kipu Orfeja in Evridike

Ples
vitkih teles
spojenih v loku doživetja,
privitih v valujoč objem -
ljubezni krik okamenel
v razpetju cvetja.

Ples
vitkih teles
rojenih v urah razodetja
odseva med razbiti sen življenja -
kliče iz teme
utrip razvnetja.

toda razmere so vsak dan slabše, zato sem se odločil,
da grem.«

»Ne morem razumeti, da so med mestom in pode-
željem tako velike razlike.«

»Odhajam, ker me miha svet!«

»Odhajam, da si bom s prisluzenim denarjem ob-
novil kmetijo.«

»Že sedaj mislim na vrnitev ...«

Tako. Dovolj bo zaenkrat. To je v grobih obrisih
eno izmed vprašanj, ki nas tarejo. Kdor se poleg te-
ga še drži lastnega prepričanja, se mu težave podvoji-
jo. Sporoči, če si pismo dobil.

Srečno! Nasvidenje!

DROBNA, A DRAGOCENA VPRAŠANJA

Včasih smo prejeli vprašanja, na katera navadno odgovarjamo na platnicah revije. Nekatera pa so tako važna, posebno taka, ki presegajo okvir navadnih dopisov, da se nam zdi, da zahtevajo temeljitejših odgovorov. Take narave so na primer tista, ki zadevajo vzgojno-psihološko-osebno problematiko. Dr. Danilo Sedmak, poklicni psiholog, je ljubeznivo sprejel naše vabilo in bo na vsa taka vprašanja rad odgovarjal kot psiholog. Vabimo Vas tedaj, da napišete vprašanja o vzgoji, o problemih mladih ljudi in podobno. Dr. Sedmak Vam bo skušal odgovoriti. *Urednik*

»SVOBODA IN KAZEN V VZGOJI«

»Moj otrok je zelo živ, kar mislim, da je normalno pri tako majhnem otroku (je eno leto star.) Hoče vse prijeti, vse poskusiti, vse dati v usta... Slišala sem in tudi brala, da je to prav, ker otrok tako spoznava svet, ki ga obdaja. Kar me najbolj skrbi, je pa to, da pri tem razbije tudi dragocene predmete in se lahko poškoduje, zato ga okregam, včasih pa tudi udarim, čeprav pravijo, da ne smemo tepsti otrok, ker omejujemo s tem njihovo svobodo...« (P.M.)

Pismo skrbne, in lahko bi trdili tudi moderne matere, nas postavlja pred dvojno vprašanje: omejitev otrokove svobode ter uporaba kazni pri vzgoji. Zadnje vprašanje je zelo staro v vzgojeslovju in vendar ga vzgojeslovje do danes ni rešilo; še vedno je odprto, ker je povezano z neštetimi činitelji, med katere spada tudi naše življenjsko prepričanje, naša življenjska filozofija pa tudi svetovnonazorsko gledanje. Zato najdemo v zgodovini vzgojeslovja najrazličnejše od-

govore, od skrajne popustljivosti, do skrajne nepopustljivosti. Upamo si trditi, da sta svoboda in uporaba kazni na vzgojeslovnem področju (da se omejimo zgolj na vzgojeslovje) tesno povezani.

Naj omenimo samo en primer takega zgodovinskega reševanja tega problema: J. J. Rousseau je videl v družbi negativni činitelj, ki otrokovo naravo pohujša, jo omejuje, ji škodi. Zato je izjavil: »Proč od družbe, vrnimo otroka naravi, ki je najboljša učiteljica vzgoje!« Otrok se bo v naravi vsega sam, na lastno pest naučil: če bo razbil šipo, se bo urezal in tako ne bo več razbijal šip, ipd.

Ta način vzgoje, ki ji pravimo danes »vzgoja za zaprtimi vrati«, odstranjuje družbo (v nasprotju z današnjim gledanjem), ker ima družba za negativni činitelj vzgoje. Mislimo, da nam družba lahko posreduje veliko pozitivnih, seveda pa tudi negativnih zgledov, činiteljev, vrednot, s katerimi lahko primerno vzgajamo mladega človeka. Poudarim: tudi negativni činitelji imajo svojo važnost pri vzgoji: ob njih se lahko človek nauči, česa ne sme napraviti, katerih napak ne sme ponoviti, da se tako izogne negativnim posledicam.

Pismo pa sprašuje, do katere meje naj popustimo otroku oz. do katere meje naj posega družba v otrokovo rast.

Upoštevati moramo, in to nam pismo zelo nazorno namiguje, otrokovo osebnost, njegove nagonске potrebe, njegovo radovednost, kar vse spada v osnovne zakonitosti otrokovega razvoja. Če hočemo to omejiti, oviramo njegovo naravo, njegove pravice ter posegamo tako na področje, ki ne pripada staršem, družbi,

Bazovski pevski zbor je pel pod vodstvom dr. Zorka Hareja pri polnočnici, ki jo je prenašala naša radijska postaja.

temveč otroku, posamezniku. Zato je prav, da to malo otrokovo osebnost spoštujemo, da spoštujemo njegove potrebe, njegove osnovne zakonitosti ter da mu nudimo vse možnosti, da lahko razvija, kar mu njegova narava narekuje, saj je otrokovo vedenje predvsem nagonsko (naš otrok je star šele eno leto). Vendar v teh možnostih, ki jih more nuditi otroku vpliv družbe, staršev, ne vidim razloga, zakaj bi morale biti te možnosti, med katere spadajo tudi igrače, take, ki so dragocene, škodljive, s katerimi bi se otrok lahko celo poškodoval; z druge strani ne vidim razloga, zakaj ne bi smeli kupovati na pr. igrač, ki so poceni, igrače, ki se ne razbijejo, igrače, ki jih lahko otrok daje v usta, in zakaj ne bi uredili prostora, v katerem se otrok igra, živi, tako, da ne bi mogel razbiti dragocenih stvari, da se ne bi mogel poškodovati, v katerem bi bil popolnoma prost, to je, da bi lahko počel, kar mu njegova nagonška narava narekuje, kar mu njegovi čuti posredujejo. S tem ne omejujemo direktno otrokove svobode, pač pa indirektno: česar otrok ne vidi, tega mu ne morejo njegovi čuti posredovati, zato si ne more pozeleti, zahtevati in jasno se mu ni treba jokati, ker mu ne preprečimo stvari, ki zanj ne obstajajo. Tako indirektno omejevanje svobode ima za posledice, da otrok ne občuti, ne doživlja kekega omejevanja svobode. In tako smo dosegli že prvi cilj: da raste kot svobodno bitje.

Seveda to velja za majhnega otroka. Problem postaja veliko bolj kompliciran, ko otrok dorašča. Zato ni prav nič čudnega, da starši zgublajo vajeti iz rok, ker je zelo težko računati na vse činitelje, ki jih otrok vidi, razume ali ne, čuti, v življenju, ipd.

Tako smo indirektno nakazali rešitev za drugo vprašanje, ki se nanaša na kazni: otrokovo vedenje v njemu ugodnem prostoru (in nam) ne bo zahtevalo s strani staršev toliko pazljivosti ali celo kazni. To pa ne pomeni, da ne bomo prisiljeni posluževati se kazni, ki pa naj bodo izredno mile, naravne, in ne telesne, čeprav si matere navadno o tem ne delajo velikih problemov predvsem, kar zadeva majhne otroke. Tu bi radi samo poudarili, da odgovorimo tudi na drugo vprašanje, da danes mnogo govore o kazni pri majhnem otroku: gre namreč za psihološko odkritje, da otrok »vsrkava« vase pozitivne, kakor tudi negativne, »slabe« stvari. Za otroka pomenijo predmet tudi starši, igrače, okolica, ipd. To »vsrkavanje« ali kakor pravimo z učeno besedo, ta inkorporacija vpliva na otrokov odnos do sveta; in res, mačko na pr., ki je samo enkrat popraskala otroka, bo začel sovražiti, in pri tem ne izključujemo, da ne bo njegov poznejši odnos do živalstva vse prej kot pozitiven. Tak odnos lahko nastane tudi do matere ali očeta, če vse preveč kaznujeta otroka. Zaenkrat se otrok ne more drugače braniti kakor, da se pokori, da »požre« v našem primeru kazni, v bodoče pa bo njegov odnos do staršev, kakor do vseh odraslih vse prej kot pozitiven. Zato je tudi kazni, in posebej telesna kazni, tudi pri tako majhnem otroku zelo važen činitelj vzgoje in moramo biti nanjo pozorni, kakor smo na pr. na telesno počutje otroka, ali na njegovo bolezen.

V upanju, da smo odgovorili skrbni materi, ji želimo pri njeni vzgoji veliko uspeha: in prav njeno skrb, da se je obrnila do nas, je najboljši dokaz za njen uspeh. Seveda naj ne bo ta skrb pretirana.

Daniilo Sedmak

JOSIP KRAVOS

PRI SVOJIH LJUDEH

Iz strmih soških hribov, iz vasi Levpa je bila moja mati; hiši, kjer je bila doma, so pravili »Pri Žefucu«. Pod tem imenom je tudi znan moj bratranec Andrej, ki je gotovo od vse rodovine najimovitejši. Že zgodaj je šel v svet in se izučil za mehanika. Pred štiridesetimi leti pa se je za stalno naselil v Ljubljani. Pred kakimi tremi leti sem ga obiskal in čeprav pri šestdesetih je bil še vedno samec — pravo nasprotje njegove sestrčne Malka, ki se je že pri dvasetih poročila na hribovski grunt in ima dvanaest še živih otrok. Bilo bi jih celo štirinajst, da ni mala Tončka padla z jablane, Valentin pa je padel v NOB. In kako je ponosna na to svoje »gneздо«!

Vse drugače Andrej, tega sem moral iskati po treh samskih stanovanjih na vseh koncih Ljubljane, ko sem se pred kratkim spet namenil k njemu na obisk. Končno sem ga našel v novi mehanični delavnici med številnimi delavci. Zdela se mi je, da se je pomladil in postal celo še bolj živahen kot pred tremi leti, ko sem ga zadnjič videl. Vesel me je bil in hitro me je povabil v bližnjo gostilno, kjer sva ob kozarcu vina in mali južini malo poklepetala. Kmalu je začel pripovedovati o svojem velikem doživetju v tem času, kar se nisva videla. Saj ni bila to ne sreča ne nesreča, ampak nekaj enega in nekaj drugega. Pravil je, da so mu izsledili vrsto prekrškov v njegovem obrtniškem obratu in da je moral na zatažno klop, kjer so ga obsodili na leto dni zapora. Tam je imel čas razmišljati o preteklih zablodah. Po enkrat tedensko so imeli obiske in prav tu se je izkazala Nežka, ki se je pozanimala za dobrega odvetnika. Če ne bi bilo njega, bi ga zašili za več kot eno leto! Pri tem je z zadovoljnim nasmehom na široko odprl levo dlan in z desnim palcem in kazalcem nežno božal poročni prstan ter zaključil: »Zato sva se tudi končno vzela«. »Boš videl, kako je posrečena in domača!« Rekel sem mu, da je škoda, da jo je tako dolgo iskal in še dobro, da je bil zaprt in jo tako odkril.

»Res hvala Bogu, da sem jo vendar našel! Prenovila me je in uredila. Videl boš, kako je v naši, čisto novi hiši, ki nam jo je zgradil moj novi prijatelj Tomaž. Spoznal sem ga v zaporu in sva tam tudi spala v isti sobi še z dvema. Ta je prišel v zapor, ker je opravljal zidarski poklic kar brez obrtniškega dovoljenja, a so ga še za manj časa zašili kot mene. Dobil je komaj devet mesecev. In sedaj si je po zaslugi zaporniške šole pridobil še invalidnino, ker je baje pet tednov sodeloval v partizanih. Seveda, da je to dosegel, je moral dobiti dve izkušeni priči.«

Ko sem ga prekinil z vprašanjem, če je tudi on poskusil kaj takega, ker je bil v partizanih kar deset tednov, je stresel z glavo, češ da je Nežka proti takim prevaram. Zaskrbljeno mi je zato zabičeval, da ne smem omenjati nič takega, ko me bo popeljal na svoj dom, posebno ne o zaporu.

☆

V vzhodnem delu mesta, malo niže od Ježice, ob križišču dveh cest, kjer je imel Andrej parkiran svoj avto znamke Mercedes, sva obstala. Odprl je avto in že sva odbrzela proti novemu delu mesta na Vrtačo. Andrej je vozil lahkotno počasi in me med tem povpraševal, kako to, da jaz nimam še avta v teh tehnično tako naprednih časih. Izgovarjal sem se, da nimam veselja za to; pa tudi da zelo rad hodim in sem velik ljubitelj zelene narave. Dočim za svoje male opravke že najdem taka prevozna sredstva, ki se pode povsod, tako da se mi zemljica naša kar smili, ko jo tlačijo asfalt in železna vozila. Začudeno je prekinil moj slavospev pešhoji: »Pa kaj niti voziti ne znaš?« V zadregi sem se branil, češ da bi si res znal pomagati, tudi če bi mi kdo podaril avto. Pripreči bi moral vola ali osla, ker samo tako bi znal voziti. Andrej se je vzvišeno nasmehnil in hitreje pogljal skozi našo slovensko prestolnico, kjer sem občudoval lepe hiše, stolpnice, druge nove stavbe, ravne drevorede ter ulico za ulico. Naglo sva puščala za seboj vse to in hitela v vedno prometnejše središče Ljubljane, med živahnim vrvežem ljudi in vozil. Od zadovoljstva me je prevzel močan domovinski čut in začel sem peti na ves glas: »Bodi zdrava domovina, mili moj slovenski kraj«.

Dospela sva med nove vile na Vrtači in vstopila v novi dom Žefucovih zakoncev. Tam me je Andrej predstavil prijazni ženi Nežki kot člana Žefucove rodbine. Že pri prvem bežnem pogledu po stanovanju sem občutil spoštljivo domačnost in med drugim opazil nad vežnimi vrati lep okvir s svetlo uvezenimi črkami I.H.S. na rdečem žamet; Nežka mi je prvič prijazno pojasnila pomen teh začetnic: »Jezus Kristus Odrešenik«.

Po okusni večerji me je Nežka izpraševala o kraju, kjer so doma Žefuci, ker da ni bila še nikoli tam in ne pozna drugih Žefucov razen moža in sedaj še mene.

Začel sem praviti, kako je oče sosedu Pikcu žaljivo razlagal svojo ženitev: »Veš, rajni Grehc mi jo je nekako podrinil. Po končanem delu, ko sem se ubijal pri gradnji tunela v Trstu, mi je svetoval, naj grem kupit, če hočem zadovoljiti mater, dobro metlico na Rusi most k Ančki Žefucovi. In res sem šel, a kupil sem kar tri metlice, da se bom bolj prikupil Ančki, ne materi. Kar takoj sem se odločil, da jo zasnumim. Potem pa ko sem poizvedoval, od kod in kaj je punca, sem naletel prav na takega, kateremu je bila Ančka še bolj všeč. Žal pa sem to šele pozneje izvedel. Zato mi je hudoba takole pravil: "Ja, veš tista sitna Ančka je doma iz Levpe, tam kjer še hudič ne dobi svojega. In prej ko prideš do nje, moraš najprej z enim vlakom, potem menjati drugega in ko izstopiš v Avčah, moraš nadaljevati peš kake tri ure po strmih vijugastih prelazih in nato se še pol ure

oprijemati vrvi, da prideš do vrha. In ko zagledaš petelina, zavezanega na špagi za kol, da se ne zakotali po strmini navzdol, šele lahko vprašaš, kje so tisti Žefucovi, ki si komaj ob hudi bolezni privoščijo jesti olupljen krompir.«

Mene je takrat še bolj zamikalo, pa sem šel. In videl sem, da ni bilo vse res. Ančka me je prijazno sprejela že s slanim in olupljenim krompirjem. In kmalu potem sva se vzela. Tako, da so že tedaj ljudje pravili "Riko je našel ženo prav kakor slepa kura zrno".«

Nasmejali smo se od srca.

Močno se je med razgovorjanjem zvečerilo in ura je odbila deseto. Tedaj je Nežka kar sama začela domačo večerno molitvico:

»Pejmo spat — pejmo spat,
svetim križem prebivat!
Kdor je z Bogom, Bog je z njim.
In Bog nam daj svojo pomoč,
da bomo spali celo noč.
Da bi angelci bedeli
nad nami bili čuječi!
Marija sinka nosi
za nas Boga prosi.
Sveti Peter iz Rima odpira revnim družinam,
naj bi tudi našim, da pridejo gori k vašim!
Amen.

Ko je odmolila, sva oba hvalila kako je molitvica lepa. A Nežka je na najino pohvalo kratko odgovorila: »Že prav že, a sedaj bi želela, da tudi vi dva pokažeta, kaj so vaju matere naučile.«

Andrej se je najprej malo v zadregi prijel za brado in pomislil. Nato se je zazrl vame in rekel: »Pa dajva še midva našo:

Bečerna mulituca.
Dej nam pačitka padati,
o ti ljuvezniba mati Ješčeba!
Jen troštar dar sviti duh,
nej nas abarje, griha naglobnega,
špata nasramnega!
Da srečno ućakamo,
da beselo gar ustanemo,
se Vagu priporočimo,
da svit raj przadavimo. Amen.«

Tudi naša levpenska molitvica je Nežko zadovoljila, Andreju pa se je poznala ganjenost, ko je ponavljal stih: »Nej nas abarje griha naglabnega, špata nasramnega«, morda je mislil na nekdanje svoje grehe.

☆

Andrej me je drugo jutro spremil na železniško postajo. In pri slovesu me je vprašal, kdaj bom spet prišel. Mudilo se je, vlak je piskal in jaz sem mu utegnili ponoviti le še stih naše levpenske večerne molitvice, »Jen troštar dar sviti duh, nej nas abarje griha naglabnega, špata nasramnaga!«

In ko se je vlak začel premikati, je še od daleč zaklical: »Kar je vluo je vluo jen Buoh nas abar!«

Ko stopam v novo leto

Ker imam hišo,
na ne pozabim na mnoge,
ki so še danes brez nje.
Moj neoguljeni plašč
naj me ne loči od vseh,
ki trpijo še mraz.
Moj vsakdanji kruh
naj me ne nasiti tako,
da bi pozabil na vse,
ki za lakoto mladi umirajo.
Moj avto
naj me ne sili
mimo vseh bolnih,
ki vdano trpijo
priklenjeni na posteljo
dolge bolezni...

Rad bi bil preprost
kot golob,
prozoren kot studenčnica,
ki izvira iz globin,
delaven kot mravlja,
odkrit kot čisto ogledalo,
zvest kot pes
na verigi samoodgovornosti,
prežet z ljubeznijo
do Tebe in sočloveka.

Te prosim za vse,
ki so lačni in žejni
pravice, svobode,
miru in posebno ljubezni.
Rotim Te za vse,
ki so tako nesrečni,
da s solzami v očeh
iščejo nujne rešitve.
Te prosim za delavce,
ki trdo garajo,
za skrbne očete,
za matere svete,
za našo mladino...

Pomagaj mi, Bag,
da jim sam bom pomagal:
zanje Te prosim,
zanje rotim Te,
ker v srcu jih nosim.

SLAVKO

Blazna pesem

In danes bi še pel, a več ne morem.
Težko je večno peti...

Zunaj burja in dež in jesen v oblakih...
Ob takih znakih
srce umre.

A danes še bom pel o vojakihi,
ki izgubili so
svoje žene...

Srečku Kosovelu

Srečko, vsakdo ne more po tvojih poteh,
koder le brinje in kamnje rodi.
Srečko, vsakdo ne more v temnih nočeh
živeti brez sreče, kot živel si ti.

Vsakdo pa more ubiti laži,
laž sebi v srcu in drugim v očeh!
Vsakdo pa, Srečko, podari nasmeš
lahkó Človeku, ki večno trpi.

AH, TA NAŠA MLADINA!

V letu, ko praznujemo 25-letnico obnove slovenskih šol na Tržaškem in Goriškem, je pripravil prvo proslavo Znanstveni in Klasični licej »France Prešeren«. Bilo je to v drugi polovici decembra. Ker se mi zdi ta prireditev tako pomembna, bi rad ob njej nanizal nekaj misli.

Prvi del je obsegal nastop licejskega pevskega zbora, ki je pod vodstvom prof. Humberta Mamola zapel nekaj pesmi. Pelo je sedemdeset fantov in deklet.

Drugi del proslave je zavzela predstava Cankarjeve drame »Kralj na Betajnovi«, ki jo je izvedlo pod vodstvom prof. Jožeta Peterlina spet nad dvajset dijakov in dijakinj našega naroda.

Zame, ki sem gledal vso prireditev v dvorani Kulturnega doma, je bilo to nekaj nepozabnega. Bil sem srečen in sem čutil, da je to naš dan, dan mladine.

Ko bi mogel, bi zapisal ime vsakega pevca in ime vsakega igravca, vsem sem hvaležen, ker so dokazali: da smo mladi zmožni tudi nekaj lepega ustvariti, mi otroci današnjega časa,

da ni res, da ne čutimo lepote poezije in melodije, ampak samo kričavo muziko, in ropot bobnov,

da v nas zveni v vsej čistosti in melodiji Cankarjeva beseda in smo z njo prepojeni,

da čutimo konflikt, ki ga je pisatelj v drami tako živo upodobil, kajti nosilci Cankarjevih junakov so svoje like živeli in resnično doživljali.

Zato sem svojim sošolcem hvaležen za ta dokaz našega mladega življenja in njihovega poguma.

Sprašujem pa se, ali niso bili mnogi vse preveč nezainteresirani, mnogi ki nas, mlade, tako radi so-dijo in obsojajo,

mnogi, ki večkrat govore in se sprašujejo, kam gre naša mladina,

mnogi, ki zelo neznatne stvari naredijo za velike, našo prireditev pa so tako minimizirali,

mnogi, ki se neprestano zgražajo nad šolniki, češ, da ne delajo izven šole ničesar...

O pač, vnela se je celo polemika, ali smo prireditelji prav ravnali v eni točki. Pa saj vse drugo ni važno....

in še in še...

Pa nič ne de. Imel sem občutek, da so bili vsi, ki so bili na prireditvi, nas veseli.

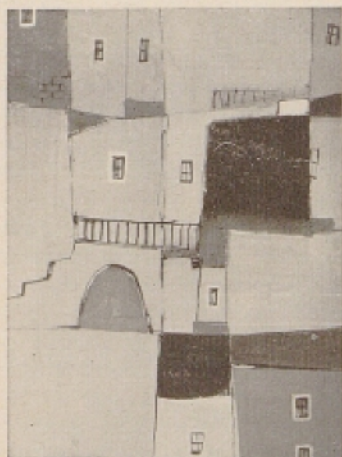
Vsaj tisti, ki sem jim jaz pogledal v obraz.

In to je najlepše plačilo.

Dijak Daneu

En sam dogodek je v teh zimskih dneh, ko se spominjamo smrti našega Pesnika, vzbudil mojo pozornost. Dogodek je zanimiv in v svoji izjemnosti tudi poučen, če ga bo le kdo skušal razumeti v njegovi resnični pomembnosti. Saj letošnja skupna Prešernova proslava v Kulturnem domu — to je dogodek — bo le toliko pomembna, kolikor bo postala zgled medsebojne strpnosti, medsebojnega spoštovanja in dokaz volje po sodelovanju. V poplavi besed in fraz o našem enotnem kulturnem prostoru je mogoče to šele prvi korak, ki je bil storjen v smislu ustvarjanja toliko opevanega prostora. Res je predsednik Kavčič lani prinesel svoj pozdrav vsem Slovencem ne glede na svetovni nazor ali ideologijo. Toda ta pozdrav so kmalu nato zatemnila grenka dejstva: neokusni napadi na nas in na naše delo, nekulturna zaplemba neke knjige, da omenimo le najvidnejša spodrslija. V resnici se je odnos nekaterih krogov v zamejstvu in v domovini v vsem tem času do nas kaj malo spremenil. Naš tisk še vedno prestregajo »kratkovidni gospodje cenzorji« in edini slovenski dnevnik v Italiji je še precej daleč od tega, da bi bil zrcalo vsega slovenskega življenja v zamejstvu. Toda če pomeni letošnja osrednja Prešernova proslava v Trstu poleg kulturnega praznika tudi korak naprej k odpravi nekulturnosti, nestrpnosti in ozkega dogmatizma, potem bo to priložnostno sodelovanje gotovo tudi kažipot vsakemu medsebojnemu sodelovanju v bodoče.

Kondor

R. Hlavaty: Kraške hiše (akvarel)

PO KOROŠKEM, PO KRANJSKEM

(SODELUJEJO NAŠI BRAVCI-SAMOUKI)

Naš sourednik se je domislil nečesa, kar se nam je na prvi pogled zdelo samo lepa, a neizvedljiva zamisel. Predlagal je, naj bi Mladika skušala postreči bravcem tudi z literaturo, ki bi jo prispevali bravci sami, oziroma tisti med njimi, ki imajo nekaj literarne žilice. In ni odnehal, s svojim vozilom je prekrizaril lep del Koroške in Gorenjske in si osebno zagotovil dovolj sodelavcev za letošnje leto. Upamo, da vam bo naš koticček ugajal.

Naša prva sodelavka Anica nam je obljubila črtice in pesmi. Živi na veliki kmetiji sredi gozdov pri svojem poročenem sinu, kjer si ob vsakdanjem delu najde razvedrilo v pisanju. Prvi prispevek nam je poslala z zanimivim spremnim pismom, ki še boljše od njene črtice odraža svoj, ponosen značaj, smisel za humor in naravno inteligenco. Takole nam piše gospa Anica, katere še lepi in sveži obraz in okretna postava nikakor ne kaže, da bi imeli pred seboj kmečko ženo, ki je sredi vojne vihre ostala vdova s šestimi otroki, katere je danes vse spravila h kruhu in od teh enega z univerzitetno izobrazbo, skoraj vse ostale pa s srednjo:

»Nikdar nisem mislila, da bi bila kaka moja stvar objavljena. Sicer sem imela že v mladih letih veliko veselje s čitanjem pesmi, posebno Prešerna in Gregorčiča. Prebrala sem pa takrat tudi redno vse časopise, ki smo bili nanje naročeni, in sem se zelo zanimala za politiko. Bila sem zagrizena za žensko enakopravnost, jezna, ker ženske nismo imele volilne pravice.

Naročena sem bila na Kmečko ženo in Mladiko, obe sta mi bili zelo všeč. V Mladiki je pesnik, menda Joža Lavrenčič, učil in kritiziral mlade pesnike; to me je zelo zanimalo. Bil je zelo oster in brezobziren. Potem pa je nekoč objavil celo stran grozilnih pisem, ki jih je prejel od svojih razjarjenih učencev. Enega se še spomnim:

*Vi, ki nas pesnike mrcvarite
in okus nam kvarite,
kličemo vam, nehajte pri prič,
če ne, pridemo nad vas s pasjimi biči!*

Pa zato ni postal Lavrenčič nič bolj usmiljen, pač pa se je v svoji rubriki posteljal pod svojo karikaturu, — glavo s peresnikom za ušesom in grdim križem pogledom ter velikimi očali, — podpisoval:

Krivogled.

Ni čudno, da me je vsa korajža, da bi še pesnila, minila. Potem ko sem se poročila in so me otroci in kmetija preobložili z delom, mi kaj takega ni več hodilo na misel. Zdaj pa, ko imam malo več časa in ste mi dali toliko spodbude, sem se pa spet lotila pisanja. Hvaležna bom za vsak odgovor in navodilo

Anica Gartner.

ANICA GARTNER

PETERČEK

Bregar se je s svojimi osmimi otroki vrnil od polnočnice domov. Ko so odložili vrhno obleko, so otroci kot bi trenil pospali po gorki peči in klopi ob njej. Oče je odložil topel kožuh in stopil v kamro. Žena se je dvignila na postelji: »Ali ne spiš, Pavla?« je začudeno vprašal. »Oh, tako mi je slabo,« je tiho odgovorila, da ne bi zbudila malih treh, ki so spali kar pri njej v široki zakonski postelji, kamor se je ulegel še mož in pobožal ženo po gostih črnih lasih. »Pa saj ne boš zbolela?« je zašepetal v skrbeh. »Ne, ne,« je odgovorila in obliše so jo solze, »samo bojim se no — saj enkrat ti tako moram povedati — Peter, ne bodi hud — ampak — ni še konec — še enega otroka bova dohila,« je zajokala in se pokrila z odejo čez glavo.

Bregar je umolknil. Res je bil prepričan, da ne bo več otrok. Zadnji je bil star štiri leta. Težko je bilo skrbeti za tako številno družino. A bil je priden in močan. Bil je gozdni delavec, pa je jemal od trgovca delo na »čez« ter je s svojo pridnostjo zaslužil trikrat toliko kot drugi. In nekaj se je pridelalo tudi doma. Ljubil je ženo, ponosen je bil na svoje poštene in marljive otroke, — saj bodo kmalu imeli vsak svoj poklic in delo. Nasmehnil se je: »Torej še eden... dvanajst jih bo kakor apostolov. «Dobre volje se je nagnil k ženi. »Ne jokaj, Pavlica, saj to je vendar nekaj veselega.« Polegnil ji je odejo raz, objokani obraz ter jo spoštljivo poljubil na čelo.

»Peter, ti si tako dober,« je hvaležno šepnila, »jaz pa sem že sklenila, da bi šla k Maruši — saj veš — toliko jih je — pa še eden kam bomo z njim...« Spet je zajokala. Presenečen se je dvignil Peter: »Kaj, Pavla, to ti je prišlo na misel? Zahvali Boga, da tega nisi storila, tega bi ti nikoli ne mogel odpustiti,« je rekel strogo. Pomiril se je, nežno objel ženo ter ji potihoma govoril na uho: »Ravno za moj god ga bova dobila, če bo fantek, bo Petrček, če bo punčka, bo Pavlica. Godovali bomo vsi trije skupaj,« je zaključil otročje vesel. Nasmejala se mu je, in ko je čez čas pogledala skozi okna zarja božičnega dne, je našla vso družino v srečnem sladkem snu...

Vroč poletni dan je bil, ko je pri Bregarju zajokal dvanajsti otrok, krepak fantek. Oče je bil presrečen. »Ti, Petrček, ti moj mali,« mu je božal okroglo glavico. Mati je tiho gledala iz postelje: ona ni bila vesela. Ta otrok — čisto odveč je, samo v napotje...

Bregar je delal še z večjo vnemo. Njegovi otroci niso bili lačni. Tudi primerno oblečeni so bili. In, na kar je oče najbolj gledal, bili so lepo vzgojeni. Zdaj je bilo že boljše. Janez, Andrej, Tine in Režka so že zaslužili sami. Stefan in Minka sta bila vajenca, dvojčka Jurče in Marko sta bila pri teti v mestu in bosta študirala, ostali so še od doma hodili v šolo. Petrček pa je bil ljubljenček vseh, ko je bil pa tako prisrčen otrok.

Oče bi za cel svet ne dal tega otroka.

V tretjem letu je bil Petrček, ko je Bregarjevo družino zadela strašna nesreča.

APOKALIPTIČNI TRENUTKI V BIAFRI

Dramatično poročilo: »Milijoni ljudi, mož, žena in otrok je na umiku v pragozd. Naj se reši, kdor se more! Prebivavstvo se umika. Dežuje. Ceste in pota se spreminjajo v reke blata...«

In evangelij po sv. Mateju: »Ko boste videli gnusobo opustošenja, takrat naj beže v hribe, kateri so v Judeji... Prosite, da se vaš beg ne zgodi pozimi ali na soboto. Zakaj takrat bo velika stiska, kakršne ni bilo od začetka sveta do zdaj...«

Poročilo nadaljuje: »Noseče žene rode ob cestah, bolniki in onemogli padajo na poti, ranjeni vojaki beže iz bolnic, kdor ima le eno nogo, se muči z berglami, otroci obupani iščejo matere in blodijo po cestah kot nočne prikazni...«

In evangelij sv. Marka: »Kdor je na strehi, naj ne hodi dol, da bi kaj vzel iz svoje hiše; in kdor je na polju, naj se ne vrača domov po svoj plašč. Gorje pa nosečim in doječim v tistih dneh!«

Poveljnik Effiong: »Nastopil je trenutek, da končamo z bedo in trpljenjem našega ljudstva. K nigerijskim poveljnikom sem poslal odposlance, da sklenejo premirje.«

Iz evangelija sv. Mateja: »In ko bi ne bili tisti dnevi okrajšani, bi ne bil očet noben človek. Toda zaradi izvoljenih bodo tisti dnevi okrajšani...«

Ali je svetopisemsko pripovedovanje le nekaj skrivnostnega in nima kaj opraviti z zgodovino človeštva, ali pa je kaka vez med Svetim pismom in zgodovino? Če je ta vez, se sprašujemo, kakšen je pomen te primerjave. Ničesar ne bi razumeli, če bi vzeli dobesedno evangelijske besede o koncu sveta in zgodovine. Svet se ne končuje z Biafro, četudi je končan za to biafrsko generacijo, ki je neizbežno obsojena: 32 mesecev vojne, 2 milijona žrtev. Svetopisemske besede o veliki preizkušnji so izraz duhovne sodbe, ki jo Bog izreka nad zgodovinskimi dogodki. To je poziv ljudem v vseh časih, naj se spreobrnejo, naj izravnaajo steze, preden bo prepozno.

Biafra se ponavlja, ni edina: včeraj Judje, uničevanje našega naroda po tujcu in v bratomorni vojni, Vjetnam, Palestina, Biafra, in jutri? Jutri morda jedrski genocid.

Rešitve ni v sporazumu med dvema blokom, v koeksistenci bogatih in mogočnih. Voja v Biafri je bila vojna siromakov. Okoli velikih petrolejskih ležišč so se gnetli veliki bloki. Nigerijce sta podpirala London in Moskva, Biafro Pariz in črna borza. Danes pa si vsi olajšujejo vest s tem, da pošiljajo pomoč, da pripravljajo načrte za obnovo.

Drama o koncu sveta je zanikane zgodovine, je odklon miru, zasledovanje sebičnih koristi, uporaba sile in nasilja.

»Lažni laburisti, lažni socialisti, demokraci in fašisti: vsi so žrtvovali veliki ideji edinosti petroleja v Nigeriji. Dogodki v Biafri so združitev vseh nasilij današnjega časa. Kraljestvo pobijanja je razklenilo peruti v svetovnem merilu.« (Sartre)

Če govori Bog po zgodovini, je prestopek, na katerega nas opozarja, vedno isti že od začetka sveta, da je brat dvignil kamen zoper brata, da je človek bil morilec že od začetka, da je bil Kajin zoper Abela.

Maks Šah

Bridko spoznanje

Nāše govorjenje
je le besedičenje,
skrpucalo raztrganih besed...

Nezmožni smo besede,
ki jo željno pričakuje
marsikdo od rojstva...

Kdo zna zahvaljevati,
ne da bi še prosil?

Kdo zna častiti,
ne da bi se hlinil?

Kdo zna izreči
besedo »ljubim«,
ne da bi jo umazal?

Kdo zna se še zanesti,
ne da bi računal?

Zato se ne razumemo,
čeprav veliko govorimo!

Slavko

Oče je bil kot gozdni delavec, tudi pozimi zaposlen v gozdu. Z visokega pobočja so vlačili po snežnem tiru »samotež« hlude v dolino. Navzdol je šlo kot blisk, ali nazaj je bilo treba nesti sani s težko verigo, zavoro, cepinom in klamfami. To delo so zmogli le močni in utrjeni ljudje po štiri do pet v skupini. Bregar je to delo mnogo let opravljajl z veseljem in lahkoto. Tudi to leto — le zadnji dan se je počutil slabo. Ves upehan in premočen od slabosti in vročine je nosil težke sani navzgor in po snežnem tiru nazaj ga je prepihal oster veter. — Že huđo bohnega so pripeljali domov. Še je pozdravil ženo in otroke, pobožal Petrčka, nakar je začel blesti v vročici. Poklicani zdravnik je izjavil: »Huđa pljučnica — malo je upanja.« Petrček ni dosti razumel, a očka se ni več zmenil zanj, ko se je stiskal k njemu in mu božal vročo glavo, zato je jokaj in jokajl so vsi otroci in mati, ki se je trudila za obkladki in zdravili. Vse zastonj — četrti dan boleznj je Bregar izdihnil.

Grenka žalost se je naselila v Bregarjev dom. Res sta doma ostala še Jože in Katrica. Ta pa je hotela biti učiteljica, zato je še njo vzela teta v mesto, da bo lahko hodila v gimnazijo. Najstarejši Janez je zdaj ostal doma in Jožek se bo pri njem izučil krojaštva. Tako so razbremenili mater, da ji je ostal le še Petrček. Mati ga je strastno vzljubila. Bil je najbolj podoben očetu, okrogel obrazek z rdečimi lički so obdajali gosti zlatorjavi kodri, kot jezero plave globoke oči so že izdajale plemenitost srca in značaja po očetu. Lep je bil Petrček, ljubezniv in razumen. Zdaj, ko ni bilo več očka, je vso ljubezen prenesel na mamico, ki mu je povedala, da ga očka gleda iz nebes, če je priden, in Petrček je hotel biti zelo priden...

Bližaj se je praznik sv. Petra in Pavla, mamin god in Petrčkov. Zdaj je bil star štiri leta. Vsi bodo prišli domov in prinesli darila. Tudi Petrček bi rad kaj podaril mami, a kaj, ko nima čisto nič. Kar poskočil je, ko se je spomnil, da sta lani s Katrico gorj v bregu dobila toliko rdečih jagod, o — rdeče jagode ima mama tako rada...

Vroče sonce je že sijalo na praznik zjutraj, ko je Petrček hitel v breg. Hitro bo natrgaj, še vedeli ne bodo, da ga ni doma — ves žareč je dospel do kamenite kleči, vse rdeče od debelih rdečih jagod. Hitro je natrgaj velik šop, še tisto debelo ob grmu, skočil je ponjo...

Vaški pastir je šel na planino pogledat k živini, ki se je pasla tam čez poletje. Zaslišaj je jok in slabotne klice: »Mamica, mamica!« Priskočil je in našel Petrčka, ki je čepel na tleh ves bled in stokal. Malo proč je zasikal velik modras. Pastir je zagrabil skalo ter zdobil modrasu glavo, hitro povezal z robcem nogo Petrčku nad rano ter na vso moč tekel z njim k Bregarju, planil v hišo in zavpil: »Hitro po zdravnika, modras ga je ugriznil!« Andrej je skočil brez besed... Mati je vstala izza mize vsa trda od strahu. Pastir ji je položil v naročje Petrčka, ki je še vedno stiskaj v ročici velik šop dišečih, debelih, žareče rdečih jagod.

Ljubo se je nasmehnil mamici, ji stisnil na prsi šopek in slabotno zašepetal: »Mamica — glej jagode — tebi — za —« Omahnila mu je glavica na njene prsi.

»Petrček, Petrček, ne umri — ne smeš mi umreti,« je v strašni bolečini klicala mati in mu poljubljala bleđi obrazek. Ni mogla verjeti, da ji je umrl v naročju. Ko je prihitel brat z zdravnikom, je ta mogel samo ugotoviti, da je prepozno...

Lep kakor angelček je ležaj Petrček v snežno belem oblačilu na mrtvaškem odru, obdan z belim cvetjem, ko so prihajali bratje in sestre na godovno praznovanje — obupani in zaprepaščeni niso mogli razumeti, kaj se je zgodilo... A mati je sedela tiho kot okamenela ob Petrčku, ni se zmenila za nikogar, niti ni brisala solz, ki so ji neovirano tekle iz oči, v srcu ji je pekoče kljuvalo — kažen — kažen.

Bog mi ga je vzel — ker ga nisem bila vredna...

SODOBNA SLOVENSKA ZAMEJSKA LITERATURA (NADALJEVANJE)

Vzporedno s pesništvom se razvija v Argentini tudi pripovedništvo, ki izhaja v samostojnih knjigah pri SKA, v reviji Meddobje, v Koledarju SS, v zborniku Vrednote in drugod. Cvetnik najboljše kratke proze do leta 1960 je zbran v knjigah *Čez izaro* (Družba sv. Mohorja v Celovcu, 1951) in *Dnevi smrtnikov*. Emigrantsko pripovedništvo (1945-1960) v izboru (SKA, Buenos Aires, 1960). V prvi je sodelovalo 5 pesnikov, 5 pripovednikov in en dramatik, v drugi 17 pripovednikov, izmed katerih so samo štirje zastopani tudi v prvi knjigi. Kljub obsežnosti pa še vedno niso zajeti vsi, ki pišejo v zdomstvu.

Mnogi pripovedniki so še tesno povezani z rojstnimi pokrajinami, drugi uspešno odkrivajo novi svet in na ta način širijo obzorje celokupnega slovenskega pripovedništva.

Značilnejši pripovedniki so:

MARIJAN MAROLT

Rodil se je 1902 na Vrhniki, gimnazijo je obiskoval v St. Pavlu na Koroškem in Ljubljani, kjer je dovršil tudi pravo. Umetnostno zgodovino je študiral pri prof. Izidorju Cankarju, slikarstvo pri Lobisserju in Fr. Zupanu. Od 1932 do konca zadnje vojne je bil odvetnik na Vrhniki, leta 1948 je preko Italije prišel v Buenos Aires. Predava na ukrajinski katoliški univerzi.

Marolt je pisal o umetnosti, slikarjih, spomenikih itd. (glej seznam v SBL, II., 62). V Argentini je to delo nadaljeval in 1959 predstavil v knjigi *Slovenska likovna umetnost v zamejstvu* sedem umetnikov; to so: France Gorše, Bara Remec, Aleksa Ivanc, Marijanica Savinšek, France Ahčin, Božidar Kramolc in Milan Volovšek.

L. 1956 je izšel pri SKA prvi Maroltov roman: *Zori, noč vesela!* Naslov je vzet po božični pesmi vrhniskega organista in skladatelja Leopolda Cveka (1814-96), ki je poleg slikarja Janeza Wolfa glavni junak romana. Dejanje se odigrava med leti 1860-1870 na Vrhniki, v njeni okolici, nekateri vrhniski fantje pa se »s kranjskimi Janezi« udeležijo tudi bitke pri Custozzi. Jedro knjige je popis Wolfovega slikanja vrhniske župne cerkve, toda ob njem je pisatelj razgrnil celotno življenje Vrhnike, ki je bila že narodno prebujena, kulturno in gospodarsko delavna in napredna. V okviru te dobe je pisatelj zbral še druga bolj ali manj pomembna zgodovinska dejstva, ki dajejo knjigi širino in polnost. Najlepše so podane podobe vrhniskih ljudi, ki so plastične, žive, vendar nekoliko preveč idealizirane. Pisatelj se ves čas hudomušno posmehuje, zato je v knjigi dosti posrečenega humorja, šibkost knjige pa je v tem, da se vse prelepo razvija, da je opisovanje preveč raztegnjeno in starinsko. Piše v slogu starih realistov, kakor bi tedaj pisal kak Janez Mencinger, kar daje zgodbi duha časa, istočasno pa tudi moti.

Drugi Maroltov roman je *Rojstvo, ženitev in smrt Ludvika Kavška* (1967). V njem je opisal navadnega Slovence naših dni, dvanajstega otroka skromnega kmeta; v revščini in pomanjkanju je dovršil ljubljansko gimnazijo in dunajsko univerzo, preživel kot vozar prvo svetovno vojno ter postal profesor prirodopisa v kraju O. blizu Ljubljane. Poročil se je z učiteljico Eriko, in ker nista imela otrok, sta posvojila sirota

Majdo. Pred koncem zadnje vojne sta odšla v Italijo, preživela različna taborišča, v Rimu poročila Majdo z odvetnikom Cirilom, nato se z ostalimi prepeljala v Argentino. V Buenos Airesu sta se vživljala v nove razmere, Kavšek je bil sprva nočni čuvaj, nato delavec v mizarski delavnici, nazadnje je postal oskrbnik velikega židovskega posestva v hribovitih Bariločah. Ko je šel v planine po planike, je padel in se ubil.

Kavšek je tipičen Slovenec: delaven, vesten, zanesljiv, veren, srčno dober mož in oče, skromen in prijeten družabnik. Preživel je težka dijaška leta, dve vojni, tujo zasedbo, begunstvo, toda nikoli ni obupal ali se pritoževal, vse težave je znal premagati z notranjo močjo, življenjskim optimizmom in delavnostjo. V veliko oporo mu je bila žena Erika, ki ga je razumela ter ga brez besede spremljala na vsej življenjski poti, čeprav je bil od nje starejši in ni bil junak ženskih sanj.

Ob Kavškova je postavil pisatelj vrsto živih ljudi, kot so starši obeh, starinski hribovski župnik, vreden vrstnik Cankarjevih zakotnih duhovnikov, geolog Acij, ki dvori Eriki, Majda in Ciril, različni vojaki iz obeh vojn, v Italiji slovenski in italijanski ljudje, ameriške miss po taboriščih, v Argentini pa zlasti frizer, apotekar, bivši narodni poslanec, dr. Urh in Čeh Janovšek. Ob ljudeh so izrisani tudi kraji in razmere, v katerih so se gibal.

Skoraj polovico knjige je Marolt posvetil novi domovini Argentini, kjer je bilo treba začeti vse skraja, od jezika do stanovanja in službe. Tu je Kavšek tragično-ganljiv, ko se mora kot učenjak ubadati z ročnim delom, naravnost pretresljivo pa je opisana njegova nesreča in počasno umiranje. Ta del knjige je novost za slovensko pripovedništvo, ker je pisatelj to življenje zajel z ostrim posluhom za stvarnost in ker ga je podal zelo realistično. Pokazal je tudi, kako so nekateri hitro obupali nad slovenstvom, na kar kaže zadnji Cirilov razgovor s Kavškom: »S slovenščino v tej deželi nikamor naprej ne prideš... Z domačini se moremo razgovarjati pač le v jeziku domačinov... In čemu naj bodočega sina mučim še z umirajočo slovenščino; toliko bi mi koristila, kot je vam grščina ali meni latinščina.«

Marolt pripoveduje preprosto, naravno, nazorno in realistično, na način, ki so ga nekoč uporabljali, vendar pa ne dolgočasno. Dogodke niza drugega ob drugega kakor jagode pri rožnem vencu, brez napetosti, presenečenj, pričakovanj ali večjih psiholoških poglobitev. Življenje se pisatelju kar samo izliva izpod peresa, včasih se pri posameznih dogodkih ustavi nekoliko dalj, drugič manj, zato posamezna poglavja in oddelki niso enakomerno porazdeljena. Tri poglavja (84 strani) je posvetil avtor rojstvu in ženitvi, ves ostali del knjige (212 strani) pripravljanju na smrt, o čemer pravi v geslu: »Na srečno smrt pa se dober kristjan pripravlja zelo dolgo: če že ne od rojstva, pa vsaj od ženitve naprej.«

Največja odlika dela je v tem, da je vse pripovedovanje podano v veselem, včasih prav humorističnem tonu. Marolt se zna na različne načine smejati, nedolžno in naivno, a tudi hudomušno in ironično.

Marolt je napisal tudi več krajših povesti za argentinske revije in zbornike: *Prvi letnik* (Meddobje, II.), *Buhkando trabaño* (zbornik Dnevi smrtnikov) in druge.

Doma je iz Ormoža, kjer se je rodil 1905. Gimnazijo je študiral v Ljubljani in Mariboru. Politično visoko šolo v Parizu, kjer je diplomiral 1931. Prepotoval je skoro vso Evropo ter se seznanil s tedanjimi vodilnimi politikami. Leta 1934 je stopil v uredništvo *Slovenca*, med vojno je napredoval za glavnega urednika. Leta dni po vstopu v uredništvo *Slovenca* je postal ljubljanski dopisnik francoske časnikarske agencije *Havas* in preko nje angleške *Reuter*, naslednje leto pa ravnatelj ljubljanske podružnice uradne jugoslovanske agencije *Avale*. Od maja 1945 do oktobra 1947 je živel v Rimu, nato se je preselil v Argentino.

Pisati je začel že v drugi gimnaziji v Marijanišču v zavodsko glasilo *Plamen*, ki ga je urejal sedanjí ljubljanski nadškof dr. Jože Pogačnik; bil je član literarnega krožka, ki ga je vodil pisatelj Narte Velikonja, sestavljali pa so ga: Jože Pogačnik, Bogomir Magajna, Ruda Jurčec, Gregor Mali in drugi. Leta 1932 je z Mirkom Javornikom urejal *Besedo o sodobnih vprašanjih* in čez leto dni ostal njen edini urednik. Začel je sodelovati tudi v *Sodobnosti*, *Modri ptici*, z Javornikom pa sta prevzela uredništvo *Hramovih zapiskov*. Leta 1933 so vzbujali zanimanje njegovi eseji *Politika v vinjetah* (Modra ptica), v katerih je prvi v slovenski literaturi začel pisati o politiki na literarnem način. Po lastni izjavi je hotel bralcem povedati, kar je v politiki pretresalo tudi človekov notranji svet in ne samo iglo na tehnični svetovnega dogajanja. Sad te dobe je knjiga *Krek*, monografija o Janezu Evangelistu Kreku, napisana na prijeten esejističen način (1935).

V Argentini se je Jurčec hitro povzpел med vodilne slovenske kulturne in politične delavce in pisatelje v Buenos Airesu. Pomagal je ustanoviti časopis *Svobodna Slovenija* (dec. 1947) in urejal predvsem oddelek za zunanja politiko (do maja 1953). Izdelal je načrt za založbo *Svobodna Slovenija* in njen kolektor. Leta 1950 so ustanovili revijo *Vrednote* in Jurčec je bil v uredniškem odboru. Leta 1954 so ga na ustanovnem občnem zboru izvolili za predsednika Slovenske kulturne akcije in na tem mestu je ostal do 1969. Prav tako je bil sourednik njene revije *Meddobje* (od 1954 do 1969).

V Meddobje je ves čas pisal duhovite, razgledane in pronicljive eseje *Črke, besede, misli* o najrazličnejših vprašanjih sodobnega življenja. S političnimi, zgodovinskimi in kulturnimi esei pa sodeluje v vseh mogočih časopisih in zbornikih. Vzporedno je začel gojiti tudi čisto leposlovje in samo v Meddobju so izšle naslednje njegove novele: *Vuzmenice* in *Detajli s prve podobe* (II. letnik; *Vuzmenice* so ponatisnili tudi v zborniku *Dnevi smrtnikov*, 1960), *Vlak v Bariloče* (IV.), *Carmen de Patagones* (V.), *9999* (VI.), *Sodba pred prelatom* in *Requiem in re* (VIII.), *Postscriptum* in *Marcelino Vázquez* (IX.), *Postscriptum II.* (X.).

Leta 1957 je izšel pri SKA Jurčecov roman *Ljubljanski triptih*, ki je sestavljen iz treh delov: Zgodba Simone Pavlinove, Podoba Helene Veronikove in Proces Janeza Pavlina. Zunanje zgodbe je malo, ker je vse poduhovljeno: septembra 1947 se v Ljubljani na pragu šentflorijanske cerkve — kakor kaže — zastrupi Simona, žena skrivnostnega, nesrečnega Janeza Pavlina, uglednega moža. Vzrok bi bil verjeten: Janez je že med pripravljanjem revolucije hodil s Helena Vernikovo, h kateri ga je pahnila usoda na Veliko noč 1942, ko je hotela s skupino drugih zarotnikov napraviti v ljubljanski stolnici atentat na škofa, a ga ni mogla, ter se je rešila z božjeropnim obhajilom in z Janezovo nehoteno zaslombo. Ob Simoninem trupu se v skladnih pobliskih razkrije vse nekdanje in tedanje notranje in zunanje življenje Janeza, Simone in Helene, njihova nemoč, neboljnost in krivda. Zvemo, da je Simono zastrupila Helena, toda preprosti in vsevidni pater Robert prepreči razdor med Janezom in Heleno in obrne njune misli v onostranstvo. Lučo, njen nekdanji sodelavec in sedanjí

policijski oblastnik, zapre nekaj odvečnih ljudi, med njimi tudi Janeza in Heleno. V ječi se oba notranje umirita in se, ne da bi vedela drug za drugega, obhajata vsak s polovico hostije, ki jo je spravil v zapor pater Robert v pokrovcu stekleničke, v kateri je bil strup za Simono. Zdaj vesta, da se bosta še danes za vselej znašla v tistem svetu, ki je zares njun in v katerega je pred njima odšla Simona.

Vsebina je popolnoma nova za slovensko literaturo, poleg tega je predahnjena z neverjetno globinsko psihologijo, v kateri postajata zavest in podzavest eno. Mirko Javornik je o romanu zapisal, da vsebina »ni pripovedovana zaporedno, temveč v iskrah, ki jih budijo notranji in zunanji dogodki in ki od njih udarjajo žarki na vse strani, osvetljujejo nova dejstva, nove resnice in nova spoznanja. Vse je zavito v čar svojevrstne poezije stvari, svetlob, krajev, razpoloženj, zblíževanj in oddaljevanj v prostoru, času in srcih. Je poezija, je vera, sem pa tja prehajajoča v mistiko; vse je resničnost in simbolika hkrati — in v vsem je vedno središče človek, uklenjen v neboljnost in neizogibnost svoje težnje po neznanem, neprijemljivem, velikem in večnem. Navzlic premajhni jasnosti in dodelanosti tretje podobe je Ljubljanski triptih presenetljivo in neprimerljivo novo, moderno in dognano delo današnje slovenske književnosti; več kakor velik dogodek v njej, prej bi mu rekel mejnik.« (Glas SKA, V., 13) Za Tineta Debeljaka pa je »resnični gotski oltar s tremi duhovnimi podobami« (ovitek knjige).

Delo je po načinu pripovedovanja od daleč podobno potopisnemu romanu *S poti Izidorja Cankarja* in med najmočnejšimi slovenskimi literarnimi stvaritvami leta 1957.

Osrednje Jurčecovo delo pa so spomini, ki izhajajo pod naslovom *Skozi luči in sence*. Doslej so izšle tri knjige: Prvi del (1914-1929), leta 1964 (360 str.), Drugi del (1929-1935), leta 1964 (590 str.), Tretji del (1935-1941), leta 1969 (416 str.). V načrtu sta še dva dela in bosta segala do leta 1958.

To delo se loči od vseh naših dosedanjih knjig spominov. Avtor v njem odkriva svoj razvoj in ga organsko povezuje z utripom krajev, celotne Slovenije in Jugoslavije, v drugem delu tudi Francije, zlasti Pariza. Jurčec živo in plastično portretira vrsto nastopajočih oseb, poustvarja duha dobe, ustanov in gibanj vseh nazorov, istočasno pa z zgodovinsko natančnostjo in zanesljivostjo prikazuje dogodke doma in po svetu. Piše duhovito, zanimivo, napeto, dostikrat humoristično, dogajanje prekinja z liricnimi vložki, razmišljanjem in filozofiranjem, v slogu najboljših francoskih političnih piscev. Vse dogajanje podaja skozi lastno doživljanje, zato le redko navaja tuje vire, največkrat, če jih popravlja ali dopolnjuje. Knjige se berejo kot roman, vendar so več, ker so edinstveno delo, ki razkriva vzroke, kateri so pripeljali do današnjih razmer v svetu. Jurčec je v spominih pisatelj in intelektualac, zna izbrati prav tisto, kar je bistveno in važno. Knjige so dokument in umetnina.

V rokopisu je še roman *Marcelino Vázquez*, ki je dobil Velikonjevo literarno nagrado SKA 1965.

VLADIMIR VAUHNİK

Rodil se je 1896 v Svetinjah pri Ormožu, dovršil štiri razrede klasične gimnazije v Mariboru, stopil v kadetnico, zatem v vojno akademijo Theresianum v Dunajskem Novem mestu. Kot poročnik je moral predčasno na bojišče v prvi svetovni vojni, leta 1918 je prevzel vodstvo slovenskega 17. polka na tirolskem bojišču po razsulu avstrijske vojske, zato je prišel v italijansko ujetništvo. Od tu je pobegnil in se udeležil bojev za Koroško. Po vojni je dovršil v Beogradu višjo vojaško in generalštabno vojaško šolo, izpopolnil pa se je še v francoski vojni akademiji v St. Cyru. Kot načelnik štaba divizije ali armije je bil v Novem Sadu, Skoplju in Sarajevu, nato sedem let ravnatelj pouka v jugoslovanskem generalnem štabu.

Leta 1937 je Vauhník odšel za vojaškega atašeja v Berlin in tu je razvil vse svoje sposobnosti. Spoznal

je novo nemško taktiko in bliskoviti način bojevanja, s svojimi zvezami je prišel do tajnih nemških načrtov ter jih sproti pošiljal v Beograd. Za napad na Jugoslavijo je svoje predstojnike obvestil dva dni prej o čemer poroča šef nemške obveščevalne službe Walter Schellenberg v svojih Memoiren, 1959), zato so ga po napadu na Jugoslavijo za štiri mesece zaprli. Odšel je na Hrvaško, nato v Ljubljano, kjer je organiziral za zaveznike obveščevalno službo, ki je štela v največjem razmahu 60 članov. Ko so delovanje Nemci odkrili, je junija 1944 pobegnil v Svico. Tu je ostal do 1947, ko se je preselil v Buenos Aires in tukaj leta 1955 umrl (njegove zemske ostanke so pozneje prepeljali v rodbinsko grobnico v Slovenskih goricah).

Vauhnik je bil zelo plodovit pisatelj. Že pred vojno je napisal več vojaških razprav za jugoslovanske strokovne liste. Pod psevdonimom Marko Strelec je sestavil tudi učno knjigo za strelske družine s 300 stran-

mi in mnogimi ilustracijami. Več razprav politično-vojaške vsebine je izdal tudi v Argentini, toda osrednje Vauhnikovo delo je knjiga *Nevidna fronta*. Spomini. Izšla je pri založbi Svobodna Slovenija v Buenos Airesu 1965, na 445 straneh. Spomini segajo od pomladi leta 1939, ko je bil vojaški ataše v Berlinu, do konca zadnje vojne. Tu ne gre samo za osebna doživetja, Vauhnik podaja s svojim znanjem, sposobnostjo in pronicljivostjo ves vojni potek, politični položaj v različnih deželah, ozadja raznih akcij in potez, svoje mnenje o dogodkih, oznake nemških politikov in vojaških voditeljev, jugoslovanske razmere pred vojno, skratka, celotno podobo tedanje Evrope. Delo je na strokovni višini, a napisano tudi z vso literarno spretnostjo, zato se bere kot napet roman. Vauhnik je v knjigi predstavil dr. Frido Pogačnik. Knjiga je tudi ilustrirana.

(Prihodnjič naprej)

KNJIGE IN REVJE

TRI KNJIGE LJUBLJANSKE UNIVERZE

Dne 17. julija 1919 je začasno narodno predstavništvo v Beogradu sprejelo zakon o ustanovitvi ljubljanske univerze in tako je lani slavila 50-letnico delovanja. Za to priložnost je izdala tri debele knjige v velikem formatu in v njih prikazala svoje dosedanje delovanje.

Prva knjiga ima naslov: Jože Koko: BIOGRAFIJA DOKTORSKIH DISERTACIJ. V njej so po fakultetah in strokah navedeni vsi, ki so na ljubljanski univerzi v petdesetih letih doktorirali; med podatki so njihova imena, naslov doktorske disertacije, morebitni natis, drugače pa kraj, kjer je rokopis shranjen. Skupaj je doktoriralo 1.130 kandidatov.

V drugi knjigi so BIOGRAFIJE IN BIBLIOGRAFIJE UNIVERZITETNIH UČITELJEV. Tu so navedeni vsi univerzitetni profesorji z življenjepisi in seznamom njihovih znanstvenih del.

Tretja knjiga ima naslov PETDESET LET SLOVENSKE UNIVERZE V LJUBLJANI — 1919-1969. Obsega 661 strani in v njej je zajeta predvsem zgodovina. Zgodovinar dr. Fran Zwitter je v dolgi razpravi *Višje šolstvo na Slovenskem do leta 1918* z znanstveno natančnostjo obdelal višje šolstvo od srednjega veka dalje. Začel je pri stolnih šolah pri sedežih škofij, pri samostanskih, župnijskih in mestnih šolah in se ustavil pri protestantski stanovski šoli v Ljubljani. Toda vse te so bile samo osnovne ali srednje šole, višje šolstvo so ustanovili še-

le jezuiti, ki so prišli v Ljubljano 1597, v Gorico 1615 in v Trst 1619. V nasprotju z nekaterimi drugimi raziskovalci je dr. Zwitter mnenja, da jezuitske šole še niso bile prave univerze, sploh pa še niso raziskani vsi viri. Prava višja šola je bila šele visoka šola francoske Ilirije v Ljubljani. Dalje je Zwitter prikazal borbo za slovensko univerzo, ki se je z vso silo začela leta 1898 in »do prve svetovne vojne ni več prenehala«.

Zwitterjeva razprava ni golo naštevanje zgodovinskih dejstev, ampak je širok razgled v vso evropsko šolsko problematiko, saj stalno razlaga, kakšne šole so bile v posameznih dobah drugod, vedno pa zajema celotno slovensko ozemlje.

Dr. Metod Mikuž je prispeval *Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919-1945*. V njej je najprej na podlagi zapiskov univerzitetnega sveta in univerzitetne uprave prikazal, kako je prišlo do ustanovitve univerze, kako so pripravljali učne načrte in iskali prve profesorje, ki so se usposobili na tujih univerzah. Nato spremlja leto za leto njeno delovanje, njeno razvijanje, a tudi njene borbe, saj je večkrat grozilo, da bo Beograd zaprl to ali ono fakulteto.

Dr. Bogo Grafenauer nadaljuje v razpravi *Življenje univerze od 1945 do 1969* njeno pot v zadnjem obdobju, ki tudi ni bila lahka.

Trije članki so posvečeni študentom: dr. Slavko Klemenčič: *Študentsko gibanje od ustanovitve univerze do druge svetovne vojne*,

Ana Benedetič: *Študenti v narodnoosvobodilnem boju* ter Peter Vodopivec in Franci Pivec: *O študentskem organiziranju po drugi svetovni vojni*. Vsi trije prikazujejo razna dijaška društva, njihove časopise, kulturno in politično delovanje in vse, kar so v petdesetih letih študentje v Ljubljani delali, zahtevali itd.

Drugi del knjige obširno razlaga petdesetletno življenje po posameznih fakultetah, ki jih je danes deset. Sledita še opisa Narodne in univerzitetne knjižnice ter Centralne tehniške knjižnice.

V tretjem delu knjige so seznami rektorjev, prorektorjev in predsednikov univerzitetnega sveta, dekanov, prodekanov in predsednikov fakultetnih svetov ter častnih doktorjev. Na koncu je osem prilog različnih statističnih podatkov. Uvodno besedo v začetku in spremno besedo na koncu je napisal rektor prof. dr. Roman Modic.

Vse tri knjige dostojno predstavljajo in proslavljajo ljubljansko univerzo ob njeni petdesetletnici.

Martin Jevnikar

KNJIGE GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE

Mohorjeva družba v Gorici nam je, kot je že ustaljena navada, poskrbela dragoceno knjižno darilo, ki letos obsega Koledar in še druge tri knjige, od katerih je dve izdala družba sama, tretjo pa mladinska revija Ognjišče iz Kopra.

Koledar je kot vsako leto zanimiv in pester ter prinaša članke iz najrazličnejših področij. Nemogoče je navesti vse prispevke, ker bi tako naštevanje prešlo okvir te kratke beležke. Omenimo naj le, da sodelujejo v njem avtorji iz Tr-

sta in Gorice kakor tudi iz matične Slovenije in zdomstva. To je vsekakor vzpodbudno in želeti je, da bi se takšno pretakanje misli v smislu enotnosti slovenskega prostora še nadaljevalo.

Knjige, priložene koledarju, pa so sledeče: roman Zore Piščanc *Andrejka*, ki je gotovo najobširnejši tekst, kar jih je izšlo zadnja leta v zamejstvu. Roman zasluži obširnejšo oceno, zato bomo o njem poročali v eni prihodnjih števil. Delo obravnava nedavno preteklost primorskega ljudstva.

Skriti vir je naslednja knjiga, ki jo je izdala goriška Mohorjeva družba. Delo je napisal slovaški pisatelj Ludo Zubek, prevedel pa Marijan Breclj. Pripoveduje nam o življenju rezbarskega pomočnika na Slovaškem ob koncu srednjega veka.

Omenimo naj še tretjo knjigo, to je pretresljiv življenjepis o poljskem redovniku in misijonarju *patru Kolbeju*, ki ga je napisala Marija Winowska, in je izšel v žepni knjižnici Ognjišča. Patra Kolbeja so umorili nacisti v Auschwitzu, v smrt pa je šel prostovoljno namesto nekega družinskega očeta.

JADRANSKI KOLEDAR

Jadranski koledar za leto 1970, ki ga je izdalo Založništvo tržaškega tiska, prinaša tudi letos precej zanimivega gradiva, ki so ga prispevali razni avtorji iz zamejstva in iz domovine. V tem zapisu le bežno omenimo dragocen pregled slovenskega tiska v Italiji, ki sta ga pripravila Marjan Pertot in Tončka Kolerič, ter običajno prav tako dragoceno Dokumentacijo na koncu knjige.

Koledarju so priložene naslednje knjige Prešernove družbe in Mladinske knjige iz Ljubljane:

Otroška kriminalna povest Smiljana Rozmana *Lov za ukradenimi milijoni*; vzgojna in poučna knjiga za mladino *Po domovih naših pisateljev*, ki jo je napisal Stanko Kotnik; pustolovski roman B. Travna *Zaklad Sierra Madre* in še dve knjigi strokovne vsebine: nekoliko šibka in neizrazita, kar zadeva bližnjo zgodovino pa celo neobjektivna, *Zgodovina slovenskega naroda* izpod peresa Branka Božiča in knjiga *Da bi ostali mladi* in zdravi dr. Karla Šumenjaka.

Oba koledarja sta lep dokaz življenjske moči in kulturne tradicije v zamejstvu, saj gotovo ni slovenske družine v Italiji, v katero ne bi zašel vsaj eden od obeh tu izdanih koledarjev.

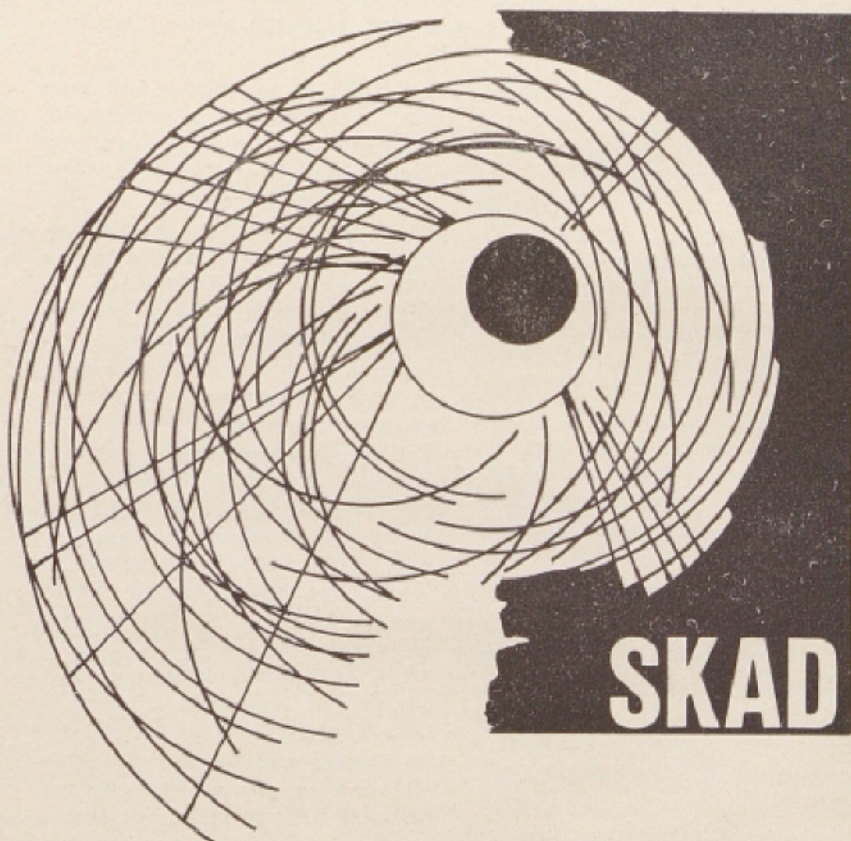
TRINKOV KOLEDAR

V samozaložbi je prof. Rado Bednarik iz Gorice izdal koledar žepnega formata, ki je namenjen Slovincem v Beneški Sloveniji, vendar pa je knjižica zaradi obi-

lice gradiva o Beneški Sloveniji in njenih ljudeh zanimiva tudi za nas. Škoda, da izdajanja koledarja ne prevzame kaka ustanova ali časopis, (Matajur, Dom). To bi namreč bilo koledarju gotovo v korist, ker bi se lahko izboljšal tako oblikovno kakor tudi vsebinsko. Tak kot je, Koledar ne more zadovoljiti ne preprostega bralca ne intelektualca. Ta neizravnost je osnovna hiba te pomembne in potrebne publikacije.

M. M.

ŽIVAHNO DELOVANJE GORIŠKEGA SKAD-a

PREDAVANJA O PROBLEMIH SLOVENSKE SODOBNE KULTURE

Slovensko katoliško akademsko društvo (SKAD) iz Gorice že več let prireja cikle predavanj o naših kulturnih problemih. Pred dve ma letoma so goriški akademiki pripravili predavanja iz naše preteklosti oz. sodobne zgodovine; lansko leto so znani slovenski profesorji in kritiki iz Slovenije predavali o naši ljudski nabožni umet-

nosti. Tema letošnjega ciklusa pa je: Sodobni problemi slovenske kulture.

Tovrstna predavanja so precej drzna, kajti obravnavani problemi so nam časovno blizu, obenem pa tako zanimivi in aktualni, da je prav, če jih globlje spoznamo. Poleg tega je poznavanje naše kulturne sodobnosti za nas zamejce danes bolj aktualno in pereče kot kdaj prej. Današnji življenjski pogoji nam nudijo sicer vedno več udobja in razmaha, vendar pa se v nas zajedajo posledice tehnološke-

ga razvoja. Zato je nujno, da se tesneje oklenemo naših sedanjih kulturnih vrednot.

V ta namen je SKAD pripravil predavanja, ki bodo zajela v celoti našo sodobno kulturno problematiko: literaturo, glasbo, filozofijo oziroma teologijo in druga vprašanja znanosti.

O temi »Sodobni pogledi na slovensko pravljico« je predaval dr. Milko Matičetov iz Ljubljane, znani raziskovalec slovenske folklorne, ki je vse svoje bogato delo posvetil naši etnografiji. Njegova izvajanja so bila zanimiva in so zadovoljila številno občinstvo, med katerim smo opazili precej študirajoče mladine.

Drugi kulturni večer je bil v četrtek, 11. decembra 1969. Bil je posvečen slovenski sodobni prozi. Pisatelj Pavle Zidar je prebral svoje zadnje še neobjavljeno delo »Poskus igre« — kratek roman o človekovi eksistencialni perspektivi. Delo je napisano v obliki razgovora med pisateljem in nemškim znanstvenikom in obravnava vprašanje človeškega bivanja v razponu med svetom in Bogom. Predavanje je vzbudilo precejšnje zanimanje med številnim občinstvom, zlasti zaradi argumenta in pa zaradi izrazitega sloga Pavleta Zidarja, ki velja danes za najboljšega in najplodovitejšega slovenskega

ga pisatelja. Živahna je bila tudi debata, v katero je posegel zlasti prof. Alojz Rebula, ki je z Zidarjem eden izmed najizrazitejših ustvarjalcev slovenske sodobne proze.

Tretji predavatelj letošnjega ciklusa je bil profesor in dramatik Josip Tavčar iz Trsta, ki je govoril o sodobni slovenski dramatik. Najprej je predavatelj orisal razvoj in nakazal glavne teme naše drame od Cankarja do druge svetovne vojne. S podrobnejšim razčlenjevanjem je prof. Tavčar začel po letu 1945 in je v zelo zgoščeni obliki prikazal razvoj in glavne probleme, iz katerih črpa sodobna dramatika. To so moderni problemi, a obenem večni; v dokaz so nam zlasti dela Dominika Smoleta in Primoža Kozaka. Predavanja se je udeležilo zlasti precej mladine, ki je aktivno sodelovala pri živahni debati.

Ciklus predavanj se bo nadaljeval v naslednjih mesecih in bo zajel še slovensko sodobno glasbo, liriko, likovno umetnost, film in filozofijo. Upamo, da bo letošnji ciklus, kot smo si ga zamislili, ustrezno odgovarjal zahtevam današnjega kulturnika. Obenem pa naj bi pokazal pot k utrjevanju narodne zavesti in ljubezni do naših najvišjih vrednot.

E. V.

GLEDALIŠČE

PRVE TRI PREMIERE SG

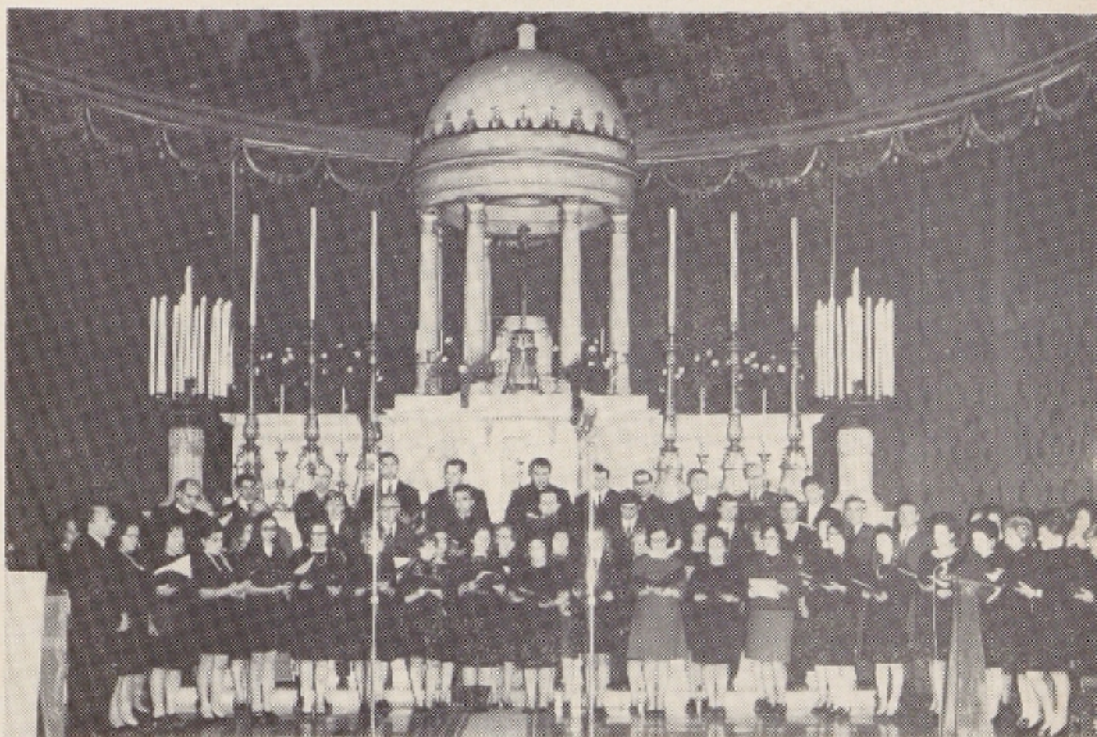
Nekje je bilo že rečeno, da je šlo naše gledališče v primerjavi s preteklimi leti letos v drugo skrajnost, kakor bi hotelo reči: »No, vam je zdaj zadosti? Ste se nasitili domačega ljudskega gledališča?«

Misel je hudomušna, kajti zdaj smo z domačimi deli za letošnjo sezono menda opravili. Gotovo pa je organizacija zelo slaba. Že res, da je baje od sile težav in čuda tehničnih zaprek. Vendar se zdi zares čudno, da ni mogoče pripraviti predstave tujega dela, domače pa. Sezona bi bila namreč vse drugače pestra, če bi bile slovenske ljudske igre porazdeljene med predstave tujih pisateljev. Tako smo do zdaj gledali v Kulturnem domu: Levstik-Mahničevega »Martina Krpana«, Štokovo »Moč uniforme«, gostovanje Celjanov z »Desetim bratom«, predstavo dijakov liceja s Cankarjevim »Kraljem na Betajnovi« in Finžgarjevo »Našo kri«.

Čeprav so bila vsa dela, ki jih je pripravilo SG skrbno nastudirana, je pa enoličnost vendarle zelo motila. Uprava bi tedaj morala vse storiti, da bi program popestrila z menjavo del.

—č

Pevci Združenih cerkvenih zborov izvajajo v cerkvi Sv. Antona Novega koncert starih božičnih pesmi. Vodi dr. Zorko Harej. Povezava Miro Opelt. (11. jan. 1970).

TRŽAŠKI KULTURNI KOLEDARČEK

2. decembra:

V PD v Šklednju gostuje dramska skupina SPD Tabor z Opčin s komedijo »Vdova Rošlinka«.

V SK: Večer slovenske televizije, posvečen 80-letnici rojstva Francea Bevka.

SPZ priredi Srečanje s slov. RTV, ki je predvajala filme z mladinsko in otroško tematiko.

SPD Tabor priredi Razstavo slov. knjig in plošč.

3. decembra:

V prožku Pinko Tomažič predava prof. Roman Albrecht iz Ljubljane o temi Slovenija in Jugoslavija.

5. in 6. decembra:

Miklavževanja po mnogih otroških vrtcih in po društvih: SPD Igo Gruden v Nabrežini, PD Slavko Škamperle, v Marijinem domu v Rojanu, v Finžgarjevem domu na Opčinah (dvakrat mladinska predstava s petjem), v dvorani šolskih sester v Borštu, v prostorih PD Ivan Cankar (Kasta), v PD Prosek-Kontovel, v PD Slavec-Ricmanje, v župnijski dvorani v Sv. Križu, v Slov. kulturnem klubu in še kje.

6. decembra:

SG ponovi veseloigro Jake Štoke, »Moč uniforme«.

PD Prosek-Kontovel priredi koncert s podelitvijo Gallusovih odličij.

7. decembra:

Koncert prof. H. Berganta iz Nove Gorice in dom. pevskega zbora ob blagoslovitvi novih orgel v Borštu.

SG ponovi »Moč uniforme«.

8. decembra:

SG ponovi »Moč uniforme«.

V svetoivanskem Marijinem domu koncert pevskega zbora Jacobus Gallus.

9. decembra:

V SK srečanje z narečno pesnico Marijo Mijotovo in pesnikom Miroslavom Košuto.

11. decembra:

Svečanost ob odkritju Goršetovega Prešernovega kipa na Znanstvenem liceju, ki je bil poimenovan po pesniku Prešernu.

12. decembra:

PD Ivan Cankar priredi Spominski večer ob 100-letnici smrti Simona Jenka.

13. decembra:

Jubilejna akademija ob 60-letnici ustanovitve in 25-letnici obnove delovanja Glasbene Matice v Trstu. Sodelujejo: orkester akademije za glasbo iz Ljubljane, solista Žarko Hrvatič in Aleksander Vodopivec, mladinski pevski zbor s Tržaškega, dirigenta Oskar Kjuder in Boris Švara.

V Slovenskem kulturnem klubu filmski večer.

14. decembra:

SG ponovi »Moč uniforme«.

V Marijinem domu v Rojanu predavanje misijonske zdravnice Agnes Žužek.

16. decembra:

V SK predavanje prof. Gojmira Budala: »Nova pota sodobne geografske znanosti«.

18. decembra:

V PD Slavko Škamperle predavanje prof. Franceta Habeja »Po švicarskih jamah in gorah«.

19. decembra:

V PD Ivan Cankar predava Mario Magajna o tržaški okolici.

SPD priredi v Gregorčičevi dvorani filmski večer (poletna smučarska šola in smučarske pokrajine).

20. decembra:

V SKK Božični večer s tržaškimi literati: Al. Rebula, V. Beličič, Fr. Jeza, Bruna Pertot, Zora Tavčar.

Odprtje rastave ak. slikarja Lojzeta Spacala v devinskem »l'Apròdo«.

V organizaciji Kaste gostovanje ak. pevskega zbora primorskih študentov Vinko Vodopivec iz Ljubljane, na katerem sodelujeta poleg pevcev pesnik Ivan Minatti in Jože Šmit.

21. decembra:

Znanstveni in klasični licej France Prešeren nastopi v Kulturnem domu: Pozdrav dijakinje, pevski nastop licejskega mešanega pevskega zbora pod vodstvom prof. Humberta Mamola, predstava Cankarjeve drame »Kralj na Betajnovi« pod vodstvom prof. Jožeta Peterlina.

26. decembra:

SG priredi gostovanje v Kulturnem domu: Pesem in beseda iz Nadiških dolin: pevski zbor Rečan (dir. Rino Markič), m. zbor Idarja (dir. A. Birtič), žen., moš. duet, otroci z recitacijami in petjem.

28. decembra:

V Finžgarjevem domu na Opčinah božična prireditev s sodelovanjem Marije Mijot in Josipa Kravoša.

Ponovitev burke »Moč uniforme« v Kulturnem domu.

GORIŠKI KULTURNI KOLEDARČEK

5. in 6. decembra:

Miklavževanje v Katoliškem domu, v Gabrjah, v Števerjanu, Dobrodo, Pevmi, Štandrežu.

8. decembra:

V Katoliškem domu akademija na čast Brezmadežne.

9. decembra:

V klubu Simon Gregorčič recital goriških srednješolcev z naslovom:

»Mrje mi v ječi srce ubogo«. Odprtje razstave Demetrija Ceja.

14. decembra:

SKPD »F. B. Sedej« ponovi v Katoliškem domu v Gorici »Desetega brata«.

16. decembra:

V klubu S. Gregorčič predavanje dr. Karla Šiškoviča o južnotirolskem paketu.

GOSTOVANJE IDRIJSKEGA GLEDALIŠČA

V soboto, 24. jan. zvečer, je gostovalo v openskem Prosvetnem domu idrijsko amatersko gledališče s Sartrovo dramo »Nepokopani mrtveci«.

Gledavci so goste pristrčno pozdravili in jih sprejeli z velikimi simpatijami.

Draga Ahačič, ki je delo režirala, ni iskala velikih poudarkov v predstavi te krute usodnosti. Dejanje samo je tako zelo dramatično in konflikt tako zelo neizprosno, da bi močnejši poudarek morda res tu pa tam motil. Zato je režija skušala postaviti pred gledavca nekaj, kar je kot spomin, kot pripoved. Morda bi kazalo kljub tej zamisli v določenih trenutkih, ko nastopajo tako zelo odločilni momenti, poudariti trenutek stiske ali obrat v odločitvi. Res da so ujetniki tu pa tam apatični, toda ob tem odporu in odločitvah, ko na primer zadavijo tovariša, je morda ta smrt preveč simbolično nakazana. Podobno skok skozi okno in podobno. Taki dramatični trenutki bi mogli učinkovati še silneje.

Vendar je treba reči o celotni odrski podobi, da je naštudirana vestno in z veliko ljubeznijo, s poslušom za strašni čas in strašne dogodke. Tudi tu bi lahko rekli, da igravci, ki niso poklicni, svoje usode bolj živijo kot poklicni. Morda ni pri njih toliko govorne tehnike, ni pa tudi patetike, manjkajo nekatere tehnične popolnosti, odtehta pa te nedostatke predanost usodi. Med igravci je več zelo nadarjenih moči, nekateri prepričujejo z lepo barvitostjo glasu, drugi z gotovim nastopom, vsi pa s predanostjo igri in s svojim idealizmom.

Vsekakor je treba reči, da je to idrijsko gledališče več kot amatersko, saj bi pogosto morda marsikatero poklicno gledališče ne imelo igravca kot je v tej skupini.

Delo je težko in turobno. Morda bi bilo mogoče monotonost na nekaterih mestih še razgibati. Občinstvo je predstavo spremljalo in sprejemalo z drhtečo mislijo in živim zanimanjem. In ker so igravci tako zelo priklenili gledavce na oder, je to znak njihove izrazne moči, za kar jim je treba izreči priznanje.

Jože Peterlin

Za dobro voljo

»Mamica, zakaj pa ti vedno daš spodaj očkov hlače, kadar likaš tale robec?«

☆

Dekle vpraša drugo: »Kje si pridelala počitnice?«

»Na Majorki.«

»Kje pa je to?«

»Ne vem. Sem šla z avionom.«

☆

»Kaj pa ti je, da si tako slabe volje?«

»Žena me hoče zapustiti.«

»Pa bi jo poskusil prepričati, naj ostane.«

»Saj sem jo, na vse načine: pretepaj sem jo, zmerjal, zaklenil sem ji hrano, a nič ne pomaga. »Pri tebi ne ostanem več,« vedno ponavlja.«

☆

»O prijatelj, kako hudo je, ko spoznaš, da se staraš,« je potožila filmska zvezdnica časnikarju.

»Verjamem, gospa,« jo je ta tolažil, »vendar je še vedno najboljšo sredstvo, če hočeš dolgo živeti.«

☆

V Rimu je policaj ustavil avtomobilista, ki je vozil v napačno smer.

»Ime in priimek, prosim.«

»Stanislav Schartowizky - Xamardovič.«

»Kako se to napiše?«

»Napravite črtico med Schartowizky in Xamardovič.«

☆

»Stanko, te je zdravnik dobro pregledal?«

»Najbrž ne.«

»Zakaj ne?«

»Prijel me je samo za roko, potem je pa gledal na svojo uro.«

☆

Oh, ženka, zakaj si tako nasajena vsako jutro! Pomisli raje, da boš šla čez 17 ur spet lahko počivat.

☆

Slavka in Igor sta se skregala. Igor je udaril Slavko, in Slavka mu je klofuto brž vrnila. Mala Iviča je tekla k mami:

»Mami, Igor in Slavka se bosta poročila, ko bosta velika.«

»Kako pa to veš?« je vprašala mama.

»Ker se že zdaj tepeta.«

»Poslušaj, kolega, kako si pa ti razlagaš, zakaj Matjaž še zdaj ne zna plavati, pa gre vsako leto na morje?«

»Jaz mislim, da zato, ker je pri plavanju treba z vsemi štirimi mi-gati.«

☆

Kandidatka je dobila vprašanje: Zupančičeve mladinske zbirke. Navedla je Cicibana. Sto ugank pa ji ni prišlo na misel. Profesor ji je hotel pomagati in ji rekel: »Z glavo puha, s srcem kuha...« Kandidatka ga je prekinila: »Že vem: Z vlakom.«

☆

Učitelj: »No, Mihelj, povej, kdo je Kolumb!«

»Ptič!«

»Kako ptič?«

»Ja, ptič, saj vedno govore o Kolumbovem jajcu.«

☆

»Mamica, ali je stric Tone čebelica?«

»Kako prideš na tako misel?«

»Očka je rekel, da leta od cveta do cveta.«

SPOROČILA UREDNISTVA

Prosimo naročnike oprostčenja za rahlo zamudo. Novi letnik zahteva vedno več priprav in naleti na več ovir. V naprej bomo skušali izhajati redno vsak mesec tako, da boste imeli vsako številko v rokah 15. v mesecu.

SPOROČILO UPRAVE: Pošta je vrnila na upravo Mladike nekaj izvodov zadnje številke, ki je bila namenjena v Italijo in v tujino. Z ovojnic so bili strgani naslovi in tako ne vemo, kateri naročniki revije niso prejeli. Zato naprošamo vse prizadete naročnike, da nam javijo, če 10. številke lanskega letnika niso prejeli.

Druga prošnja je, da poravnate naročnino. V Italiji se poslužite našega tekočega računa: Mladika c/c 11/7019 ali pa poštne nakaznice. Iz inozemstva se poslužite mednarodnih poštne nakaznice na naslov revije: Mladika, 34133 Trst - ulica Donizetti 3/I. Kdor pa pošlje denar v ovojnicah, naj pošlje pisma priporočeno na isti naslov.

Za vsak problem ogrevanja se obrnite na podjetje

La

COMBUSTIBILE

(LOVREČIČ ALBIN)

DOMIO 38 - Industrijska cona - TEL. 820-331

Zastopstvo ameriške petrolejske družbe AMOCO za Trst

**NAFTA • GASOLIO • KEROZEN
PREMOG • DRVA** ITD.

Postrežba hitra v velikih in malih količinah, cene ugodne, olajšave.

Ko se odločite za nakup, telefonirajte nam, pozanimajte se pri nas!

R I M - Slovenski

„Hotel Bled“

ITALIJA

Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S Croce in Gerusalemme 40 - Tel. 777-102, 7564783

Blizu železniške postaje - Direktna zveza z avtobusom št. 3

Domača kuhinja - Vse sobe s prhami.

MLADIKO lahko kupite

V TRSTU:

- v knjigarni Fortunato
- v Tržaški knjigarni
- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja
- pri Parovelu v galeriji Tergesteo

NA OPCINAH:

- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja

V DOLINI:

- pri šolskih sestrah

V GORICI:

- v Katoliški knjigarni

Ta številka je bila dotiskana 28. januarja 1970.

TVRDKA

Kerže

USTANOVLJENA LETA 1898

TRST

TRG S. GIOVANNI, 1

TEL. 35-019

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

CENA 200.- LIR